

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 30. LISTOPADU 1938

ZA KČ 2.—

Po česku

F. PEROUTKA

Třetí president republiky

B. PALKOVSKÝ

Francie nad sopkou

L. NOVOTNÝ

Na pořadí jsou německé kolonie

JAN DLABAČ

Útok na čest

O tom přeškolování

MILENA JESENSKÁ

Jak se to stalo? — Mezinárodní mosaika — Snad přece nejsou pro nás ztraceni — Nepřehánět — Maďaři začínají, kde přestali — Francie o Karlu Čapkovi — Otázky oktávánovy — Jak žije bývalý president — Jaké jsou poměry na pracovním trhu

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJI

KRAUS & SPOL.
křejčí pro pány a dámy

Telefon 309-69

PRAHA II.,
Panská ul. 100

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY
FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A. Tel. 315-28.

HLAVNĚ VEČER!

Večer vyprávějte z práce, zahodte starosti a přijďte k nám! Už od 7 hodin podáváme inspirační večeri (od 7 Kč), od 8. hod. inspirační hudba a od 9. hodiny se tančí.

Přijďte se k nám příjemně pobavit. Budete litovat jen jednoho: že jste k nám nechodili už dříve!

holandský vinný restaurant,
roh Sokolské a Ječné, Štefánikův dům

Karo je trumf, někdy při hře v karty, vždycky však při vaření kávy. Zde ovšem jde o Karo-Francovku, jemnou kávovinu v kostkách, která v sobě tají množství látek, jež činí kávu chutnou, vonnou a zbarví ji krásně do zlatohněda.

ODBORNÍ LÉKAŘI

Docent oční **JIRÍ JIRMAN**

Praha II., Václavské náměstí 53

MUDr. Theodor Frankl odborný lékař pro žaludeční a střevní nemoci a roentgenologii, PRAHA II., NEKÁZANKA 4, II. patro. Ord. 9-10, 3-4. Telefon 234-13.

MUDr. Ervín Fröhlich, odborný lékař pro choroby vnitřní, žaludeční, střevní a výměny látek, em. asistent I. med. kliniky prof. Schmidta, PRAHA I., Na Příkopech 35. Ord. 9-10, 1/3-1/5. Telef. 228-91.

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVÁ-NEJEDLÁ

odb. dětská lékařka, SMÍCHOV, DIENZENHOFEROVY SADY 2. Telefon 478-01. Ord. 9-10 a 2-4.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNEČKO** ord. 3-4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. PRAHA II., VO-DÍČKOVA 15. (Hlávkův palác.)

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen **MUDr. K. STEINBACH** PRAHA II., Havlíčkovo nám. 22. Ord. 9-11, 2-4. Tel. 270-13.

Dr. STANISLAV TUMPACH

PRAHA XII., FOCHOVA 84. (Nám. krále Jiřího.) Ord. 15-17. Tel. 512-86, byt: 513-38.

MUDr. EMIL VOGL

odborný lékař pro nemoci vnitřní, PRAHA II., LÜTZOWOVA 32, roh Washingtonové. Ord. 9-11, 2-4. Telefon 226-65.

Vývoz z nového Československa na postupu! Jedním z výrobků, které získávají našemu průmyslu dobré jméno v cizině, je známé léčebné slunce PERIHEL, které se vyváží již do 21 cizích států. Je velmi rozšířeno v norských zemích, což je zvláště pozoruhodné, poněvadž země jako Švédsko a Norsko mají velmi vyspělý elektrotechnický průmysl, takže PERIHEL je asi prvním elektrotechnickým přístrojem vůbec, který tam úspěšně konkuruje s cizími výrobky. Ale nejenom v Evropě, také v mnoha zámořských státech obstál československý PERIHEL velmi dobře proti cizí konkurenci a též do Nizozemské Indie, jižní Afriky, Ameriky a na Filipiny zaslámé značný počet těchto přístrojů. Tim důležitější je pravidelné ozařování se sluncem PERIHEL v našich krajinách, kde máme nedostatek slunce, obzvláště teď v době chřipky a nachlazení. Prospekty zaslá ohotně TELLUX, Praha II., Příkopy 14.

nové knihy

CROCE Benedetto, Evropa v 19. století. 22×14,5 cm, 346 str., brož. Kč 48.—, váz. Kč 66.—.
HORNA Richard, Návrh obnoveného zřízení zemského pro knížetství opavské z r. 1675. 24,5×17 cm, 88 str., brož. Kč 24.—.
VALENTA Karel, Jak prokázat daňová příznání. Praktická příručka pro majitele živností a obchodů. 20×15 cm, 23 str., brož. Kč 10.—.
Naučný slovník aktualit 1938. 28×20,5 cm, 519 str., 16 hlubotiskových příloh, a 106 kreseb v textu, brož. Kč 140.—, v celopl. vázbě Kč 165.—, v polokůži Kč 185.—.

CHURCHILL Winston S., The Rt. Hon. C. H., M. P., Great Contemporaries. 22×14 cm, 386 str., váz. Kč 84.—.
SELLON Hugh, Europe at the cross-roads. 22×14 cm, 288 str., váz. Kč 84.—.
MAURRAS Charles, Devant l'Allemagne éternelle. Gaulois, Latins. 22,5×14 cm, 400 str., brož. Kč 36.—.
SACERDOTI Piero, Le corporatisme et le régime de la production et du travail en Italie. 25×16 cm, 144 str., brož. Kč 25.—.
Insel Almanach auf das Jahr 1939. 19,5×12 cm, 198 str., s celostr. ilustracemi, brož. Kč 8.—.

F. Topič, knihkupectví, Praha I., Národní 11,
Fr. Borový, akademické knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21

OBSAH 47. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Ano, vyšetřit. — ROBERT DELL: Jak bylo Československo zrazeno. — R. H. BRUCE LOCKHART: Kam směřuje král Carol. — IVO DUCHÁČEK: Francouzský učitel nechce bojovat. — KORNEL SYNEK: Miliony v odpadech. — ZDENĚK SMETÁČEK: Tisk jako politická zbraň. — SIGMA: Překvapení z Německa. — JOSEF PLACHTA: Co bude ze Společností národů. — UKRAJINEC: Několik úvah na adresu členů podkarpatoruské vlády. — K. ERBAN: Nač se při rozmachu motorismu zapomíná. — Jak se to stalo — Co je s garancemi našich hranic. — Lord Runciman obdivuje český národ. — Copak je to za vojáka francouzského. — S čím souhlasíme. — Dokument doby. — Jak se vyrábějí urážky Slovenska.

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TRÍDA 11

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevýžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—, Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. • Dohlédací pošt. úřad Brno II. • Novin sazba povolena v Brně řed. pošt a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. • Odpovědný redaktor J. Dlabac.

TISKEM LIDOVÉ TISKÁRNY, BRNO, ČESKA 6.

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 30. LISTOPADU 1938

ČÍSLO 48.

Po česku

V prvních říjnových dnech se náš život jakoby rozsypal pod ranou, která byla státu zasazena; málo zůstalo na svém místě; lidé se proměnili, z hněvu, ze zklamání, někteří ze strachu a zrady; politické strany, hlavní to sloupy, na nichž dosud spočíval stát, začaly o sobě pochybovat a uvolnily organizační hmat, v němž dosud držely lid; vůbec ozýval se rachot, pocházející z toho, že dosavadní organisace, dílo dvaceti a snad i více let, se rozpadala; nové, neznámé síly byly uvolněny a rušně a s hukotem spěly často neznámo kam; hlas bulvárního tisku nabyl kovového, rozkazujícího tónu; stará rovnováha mezi levicí a pravicí byla rázem porušena, všechnen bývalý poměr sil ztroskotán, autority podryty; prezident a všechno, co představoval, stal se obětí toho, že jeho zahraniční linie neměla úspěch; dvacetiletá tradice naší vnitřní i vnější politiky se rozložila před našima očima; většina politických vůdců byla naházena chvatně do skladiště a dveře se za nimi zavíraly, i když přiskříply ruku nebo nohu; schopnosti důvěry jednoho k druhému byly oslabeny; poněvadž tak mnohé se sesulo, bylo jasno, že se začne budovat znova. Jak? O tom dlouho nebylo spolehlivé domněnky. Zdálo se, že všechno je možno a že všechny dveře jsou otevřeny, i cesta k nadvládě sprostoty a libovůle. Viděli jsme střepy, ale nevěděli jsme, kdo a jak je slepí. Nebylo postavy dosti zavržené, aby nepovyalezla a nezačala osnovat plány. Vyskytl se i český spisovatel, vydávající se — stejným právem — za vlastence a za dramatika, který se odhodlal věnovat svou novou knihu Adolfu Hitlerovi.

Tento chaos trval osm neděl. Nyní snad možno referovat, že se objevují obrisy pevné země. Zdá se, že tento národ opět jednou bude jednat po česku, což znamená realisticky a strážlivě. Že nedá se strhnout k tomu, aby v záchvatu hněvu svou domácnost prostě vytrískal. Řeč sama není všechno. Českým jazykem lze vyslovovat i velmi nečeské myšlenky. Záleží na charakteru činu. Některé činy mají český a jiné nečeský ráz. Objevují se znamení, že se zase spořádáme českým způsobem.

Ať kdokoliv obrací českou tradici se strany na stranu, vždy v ní musí nalézt více víry v právo než v násilí. Můžeme pokládat za významnou tu okolnost, že, když v nových poměrech měl být volen nový prezident, byla k tomu vybrána osoba, jejímž celoživotním dílem bylo sloužení právu a o níž ze všech nejvíce jest známo, že celou vášní své duše se zastávala práva. Takový výběr nemůže se státi namátkou nebo omylem. Musí v něm být více: odhodlání. Kdyby někdo chtěl nastolit vládu libovůle, sotva by se snažil o to, aby do čela státu byl postaven právník, dokonce ne lhostejný, nýbrž vášnivý právník. Neboť to by znamenalo, že takový kandidát vlastní libovůle ku podivu pořádá věci tak, aby si do cesty nakupil co nejvíce překážek, stavě na první místo státu osobnost,

s níž by se musil každý den přít. Přirozeným závěrem jest, že není asi žádného kandidáta vlastní libovůle.

V poměrech, jak se vytvořily, je nepochybně, že na rozhodnutí o osobě budoucího presidenta měla největší vliv strana národní jednoty. Tato strana připadala dosud části veřejnosti jako sfinga a byly značné obavy z toho, až po prvé se ozve její hlas. Nuže, můžeme míti za to, že její hlas se již ozval, pronášeje jméno dr. Háchy. Může to být uklidňující pro nervosní osoby, které poslední týdny žily ve vyčerpávajícím očekávání pohromy. Nová vedoucí státní strana buď nevěděla, co činí, což naprosto není pravděpodobné, nebo dala najevo, že jejím programem je zachování právní kontinuity a právního řádu. Budou zajisté jiné věci, ve kterých si může počínat méně uspokojivě. Ale její první velké rozhodnutí je takového druhu, že posílilo víru v návrat solidnosti do veřejného a hospodářského života a na druhé straně rozladilo extrémní skupiny, které ode dne národních katastrof se dostaly do nepřírozeně veselých nálady, dávaly si šit togy otců národa a brousilý si nůž. Tyto skupiny představovaly si na místě presidentově nikoliv muže práva, nýbrž nějakého úderníka, nějakou velkou hubu.

Je známo i druhé velké rozhodnutí strany národní jednoty: Ačkoliv tato strana vlivem okolností jistě měla dosti moci, aby prosadila, co se jí nejvíce líbí, neučinila pokus nastolit totalitní režim, nýbrž zachovala systém demokratický v podobě dvou stran. To rovněž musíme oceniti jako český způsob tím záslužnějším, že nechybělo svodů. Potuluje se mezi námi příliš mnoho ochotných vykladačů Hitlerovy vůle; títo Češi hledají čest a vliv v tom, že předstírají, že dopodrobna znají veškeré libosti i nelibosti vůdce všech Němců; mají své nové Roma locuta, causa finita: Berlín promluvil, tak co my ještě máme co podotýkat? Ale, pokud vím, Německo nezamýšlí tak se vměšovat do našeho vnitřního života, jak by bylo ideálem těchto Čechů. Rozhodující německé kruhy pokládají nacionální socialismus za dílo patnáctiletého předběžného úsilí, za plod německé půdy a německého ducha, který nemůže být zcela snadno přijat národy jinými, vyrostlými v tradici jiné. Nevymizela z nich všechna úcta k národnímu svérázu tak, jako z některých Čechů. Mají dojem, že bychom si potřebné věci měli zařídit po svém způsobu, nejvíce odpovídajícím našemu národnímu charakteru. Byly nepřijemné i kruté rozhodné, když šlo o stanovení hranic. Mnohem méně energie, jestliže vůbec nějakou, projevují, když jde o to, aby naši domácí kandidáti diktátorství byli uspokojeni. V podstatě německí činitelé docela moudře nevěří, že systém umělý, který nevyrostl přirozeně z domácí půdy a tradice, by mohl býti někomu nebo něčemu s prospěchem. Myslí asi, že by to byl stroj, který by sice měl dost páry na pískání, ale ne už k pohánění kol.

Opravdu, jakou to umělostkou by byl český fašismus! Německý kancléř nedávno řekl, že v životě

národů nic není zadarmo. Je to svatá pravda, a tato slova sklídila pochvalu i v Čechách. Ale někteří z těch, kteří si pochvalovali tento výrok, nedůsledně ukazovali se ochotnými přijmout zadarmo potěšení, které by jim poskytovala samovláda a diktatura. Nikdy pro to nic neudělali, nic pro to neriskovali. V minulých letech vesměs ssáli z prsu matky demokracie, někteří z nich zcela mohutně. Nyní si předstávají, že všechna moc měla by jim spadnout do klína jako pečený holub do úst. Jak jinak rostl německý nacionální socialismus a italský fašismus! Ztvrdl v nesčetných a nebezpečných bojích; zocelil se ve výhni riska; Hitler a Mussolini, dříve než se stali samovládci, byli mnoho let bojovníky. Opravdu se nedostali zadarmo tam, kde jsou. Naši kandidáti samovlády se mnoho let buď váleli po pohovkách nebo jako protežované bytosti v sekretariátech politických stran. Nyní by rádi přijali zadarmo, co jim věru neměli zadarmo. A dokonce se domnívají, že jsou jim podobní. Napoleoni bez bitev, revolucionáři bez vzpour, v podstatě zhýčkaní mazánkové jedné konjunktury, političtí bumbříčkové, které by musili nějaký politický táta a máma živit a opatrovat.

V takovém českém fašismu, který by vyrostl bez boje, bez zásluh, na polštáři jen nápodobou, bylo by něco tak neupřímného a falešného, že by nebyl schopen skutečných výkonů. A sám vůdce tohoto fašismu? Nemaže za sebou minulosti, která by se aspoň trochu podobala minulosti Hitlerové a Mussoliniho, byl by to panák, vycpaný hadry jedné konjunktury. Nic, co není pravé a co přirozeně nevyrostlo a dlouhým vývojem nedozrálo, není národu na prospěch. Není možno poctivě přirovnat fašismus český k fašismu německému nebo italskému. Nebylo by možno přirovnat ani výsledky. Byl by to uměle zahrhovaný zákřsek na české půdě, jejíž celá přirozenost směřuje jinam. Konec konců zákony přirozenosti jsou i v životě národů neúprosné: V této zemi může jen takový systém opravdu něco vykonat, který vyrostl v souhlase s tím, k čemu se Češi sami vychovali.

Z těchto důvodů nepochybně i vůdcové velké státní strany odmítli naslouchat svodům. Rozhodli, že demokratický systém je v českém prostředí přirozenější a že proto od něho lze více očekávat.

Zaznamenáváme, jak strana národní jednoty odpověděla na první dvě otázky, na něž jí bylo odpovědět. Vzniknou otázky další, zejména otázka ústavy. V prvních chvílích mnohým se zdálo, že bude snadno vypracovat během několika dnů nějaký mechanický a přibližný výrobek a nazvat jej ústavou. Tato horlivost vychládá. Nabývá převahy uvážlivější mínění, že by nebylo moudré vytvořit ústavu sice pro celou budoucnost, ale v náladě dvou rozčilených a deprimovaných měsíců a jaksí v ní zvěčnit choroby českého podzimu 1938.

F. Peroutka

poznámky

Mezinárodní mosaika

Vlastní význam zájezdu anglického ministerského předsedy a ministra zahraničních věcí do Paříže pro další vývoj evropského uspořádání bude jasnější teprve po návštěvách německého ministra zahraničních věcí, které v příštích dnech má uskutečnit v hlavních městech Itálie a Francie. Pro nej-

blíží budoucnost se počítá také s varšavskou schůzkou italského ministra zahraničních věcí s polským státníkem.

Tedy nadbytek důvodů — mimo obvyklou tajnost, kterou bývají obklopeny porady vládních zástupců —, aby z Paříže proniklo co nejméně spolehlivých zpráv o rozhovorech Chamberlaina a Halifaxe s Daladierem a Bonnetem. I tak se vyskytlo dost náznaků, podrobností, informací a maličností přímých i nepřímých, abychom si z nich mohli udělat jakýsi obrázek.

Orámován je problémy, které jsou pro Anglii a Francii stěžejní: prohloubení a usměrnění technické vojenské spolupráce na zajištění obrany obou států, koloniální sporádání, otázka poměrů na Dálném východě, ve Středozezemním moři, ve střední a jihovýchodní Evropě, řešení problémů uprchlíků a vlastní situace hospodářské.

Uvnitř rámce je v drobné mosaice mnoha starostí a otázek francouzských i anglických větší faseta: garancie československých hranic a finanční pomoc. Nechceme kritikou předbíhat obraz, než bude dokreslen návštěvami, úvahami a poradami příštích dnů v Římě, Londýně, Paříži i Berlíně, a spokojíme se tím, že garancie nových československých hranic se jasně rýsuje pro čtyři smluvní velmoci splněním hraničních podmínek, které uložily Československu v Mnichově, a že s československé strany se nestalo nic, co by Londýn a Paříž mohlo spravedlivě odvěst od pokračování v původním úmyslu finanční pomoci.

Ostatní kameny mosaikového obrázku evropské situace, jak jej vykreslily pařížské porady a jak jej lze v hrubém nárysu popsat, se jeví asi takto:

Koloniální drahokam nebyl vybrušen za »daných okolností«. Posměváčci, kteří nejsou daleko od nejvyšších míst v anglickém zahraničním úřadě, ironicky naznačují, že dané okolnosti nemají pro britského ministerského předsedu velký význam. Je veden hlavní myšlenkou dokázat odpůrcům své zahraniční politiky správnost své smířlivé linie vůči Německu i Itálii a sledovat ji, ať se na ní vyskytnou sebe větší překážky. Tak považuje Chamberlain i pobouření britské veřejnosti z nedávných protizidovských opatření v Německu jenom za atmosférickou poruchu v anglicko-německém politickém ovzduší. V této linii (jak tvrdí dále Chamberlainovi odpůrci) mluvil na pařížských poradách nejenom o koloniální otázce a o Španělsku, nýbrž i o možnosti sjednat Pakt čtyř a reformovat Společnost národů. V anglické opozici a na protichamberlainském křídle konservativní strany se vytýká ministerskému předsedovi, že v Paříži naléhal na zrušení smlouvy Francie se Sověty a na škrtnutí základních článků Paktu Společnosti národů, aby umožnil Německu a Itálii vrátit se do reorganizovaného Svazu národů.

To jsou asi hlavní námítky z Anglie proti vládní politice. Přidruží se k nim, že v anglické veřejnosti vypadal navenek obrázek pařížských porad hlavně v zesílení zbrojení cíli strachu z Německa. Připočteme-li anglickou nechuť k Rusku, které čím dál tím jasněji se vyřazuje z účasti na uspořádání evropských poměrů, změní se nynější mosaika v jasnější skizzu budoucího obrázku mezinárodních poměrů. Zřetelněji ji dokreslí nedaleké dny diplomatických dohodů a návštěv.

Sigma.

Snad přece nejsou pro nás ztraceni

Minulý týden podepsaly Německo a Československo smlouvu, která bude jedním ze základních dokumentů dalšího vzájemného poměru obou států. Je to smlouva o ochraně československých menšin v Německu a německých menšin u nás. Na pozitivní ustanovení a závazky je to smlouva chudá, ale možnosti, které z ní nepřímo vyplývají, a zásady, které se v ní mlčky přiznávají, jsou dalekosáhlé. Právě se v ní, že obě vlády jsou ochotny stále se dorozumívati o věcech, které se týkají udržení volného rozvoje a uplatnění národnosti menšin. Za tím účelem se zřídí paritní výbor, který bude upravovat otázky v š e h o d r u h u, pokud se vztahují na národnost dotčených menšin.

Jak patrné, je tato smlouva jen jakýmsi zásadním prohlášením, které všechny podrobnosti ponechává přímému jednání paritního výboru, včetně toho, jak jest rozuměti pojmutím »volného rozvoje« a »uplatnění národnosti« menšin. V tomto ohledu se jistě mohou názory velmi různit. Ale je důležité, že celá smlouva je založena na zásadě v z á j e m n o s t i, což nám dává nesporné právo, abychom se dožadovali pro své menšiny v Německu všech práv, které Německo bude vymáhat pro německé menšiny u nás. Bude

tedy pro nás vhodnějším vodítkem než teoretické rozpravy o pojmu volnosti a národnostní svobody prostá aplikace německých požadavků vůči Československu na české menšiny v Německu. Tak na příklad naše německá menšina už si založila místní nacionálně-socialistickou stranu a pracovní úřad, který se bude starat o její zájmy a bude rozdělit říšskoněmecké peněžní podpory. To je první případ, v němž by se měla uplatnit vzájemnost.

Po stránce právní — a je to, tuším, jakési novum v oboru mezinárodního práva — má zásadní význam ta okolnost, že si oba státy přiznávají možnost zajímat se úředně o osud svých menšin a že vůbec právně rozlišují příslušnost národnosti a příslušnost státní. To je zcela v duchu nacionálně-socialistického učení o národnostních skupinách. Toto učení má důležité právní a politické důsledky, jichž musíme umět využít. Tím, že se jeho zásady aplikují na vzájemné vztahy československo-německé, vzniká tady ve věcech národnostních jiný právní stav než v ostatních částech Evropy. Tak na příklad ve Francii žijí rovněž (vezme-li se to národopisně) Němci, ale Francie nedává německému státu právo jakkoli se o ně zajímat a nerozlišuje mezi příslušností národní a státní. Pro ni jsou alsatští Němci prostě Francouzi. Jinak tomu bude v poměru mezi námi a Německem. Německo — podobně jako zase naopak i my — uznává, že v jeho hranicích žijí Češi, že mají právo na zachování svého jazyka a své kultury a na volný národní rozvoj. To znamená, že Německo musí také uznat a připustit prostředky, kterých je k zachování jazyka a kultury potřeba, jako jsou školy, literatura, divadlo, spolky, volný styk s mateřskou zemí atd. Výbor není nijak omezen ve věcech, jimiž se má zabývat. Bude tedy záležet na našich zástupcích v něm, aby uvedli na přetřes všechny zájmy našich menšin. K tomu ovšem bude potřeba, aby byli podrobně informováni o tom, jak se našim menšinám v Německu daří, a aby měli stále po ruce co nejuplněnější a nejspolehlivější zjištěná fakta a dokumenty.

Nelze ani dost oceniti, že v této věci máme právní základ Německem uznávaný, o němž se můžeme opírat. Každé možnosti, které nám tento základ skýtá, musíme umět využít. Můžeme si tu a tam vzít příklad z toho, jak si u nás počínala sudetoněmecká strana. Části její politiky byl tak zvaný zásadní boj o právo, při němž uměla využít každé litery a každého sebe podružnějšího nebo i zapomenutého ustanovení našeho právního řádu. Naším lidem v Německu nebude ovšem tamní právní řád skýtat tolik možnosti. Ale určité možnosti přece jsou a tím spíše jich musíme umět využít. To znamená, že německý právní řád musíme podrobně znát. Je v zájmu celého našeho státu a zvláště našich menšin v Německu, abychom měli v těchto věcech odborníky. O to by se měly starat naše právnické fakulty vytrvalým sledováním vývoje německého práva, a musíme ovšem posílat studenty i hotové už znalce do Německa, aby věc poznávali v praxi a na místě.

Všude tam, kde půjde o zachování kulturní osobitosti českých menšin v Německu, bude třeba, pamatovat na jednu z vedoucích zásad nacionálního socialismu: že totiž nacionálně-socialistický světový názor je něčím tak typickým a německým, že se nedá přenášet na jiné národy. Podle německého názoru vyrůstá totiž nacionální socialismus přímo z krve a podstaty germánské rasy a nelze jej proto naroubovat žádně rase jiné. Bylo by to umělé, nepřirozené a neorganické. Logickým důsledkem této zásady bude, že německá státní správa, chce-li zůstat věrna principům, na nichž je zbudována, nebude usilovat o odnárodnění, asimilaci nebo splnutí českých menšin s německým národem. Důsledně vzato, musila by nejen nečinít nátlak na české rodiče, aby dávali děti do českých škol, nýbrž přímo tyto děti odmítat. Ale nejen to: musila by také přiměřeně upravit vyučování na českých školách tak, aby to byly školy české nejen jazykem, nýbrž také duchem. České dítě může světový názor nacionálně-socialistický znát, ale nemůže jej vyznávat a přijímat za svůj, neboť pochází z jiné rasy než germánské a v jeho žilách koluje jiná krev než nordická. Hlas krve — to je základ, na němž je vybudována nacionálně-socialistická filosofie. Nemůže se tedy německá státní správa při úpravě poměrů českých menšin této základní své zásadě zpřonevěřit. A naopak zase my, až budeme požadavky svých menšin hájit, budeme se mocí této zásady dovolávat.

Z. S.

Nepřehánět!

(Projev z diplomatických kruhů)

My Češi obyčejně vidíme jen lic anebo rub, málokdy se namáháme prohlédnout si obojí. Buď hrozně milujeme, nebo hrozně nenávidíme, ačkoliv už před staletími radil moudrý Gracián jednotlivcům jako národům, nedržet se ničeho příliš pevně. Tak jsme na příklad hrozně milovali jeden národ a byli jsme jím opuštěni, jak to sám jeden Francouz vyjádřil, jako svedené děvče s útězkem; a hrozně jsme nenáviděli jiný národ, a vida, teď se najednou po sousedsku snášíme.

Měl jsem doopravdy živé vidění Žižkových palcátníků, kosících nenáviděné cizáky, když jsem pročitál povely nejnovější naší ideologie: na smrt s cizáckými výrazy! Kdyby to šlo, vzal bych takového pražského činitele (docela dobrého člověka, jen bohužel neznalého světa) za ruku, vznesli bychom se do vzduchu a spustil bych se s ním do města, jehož řeč je mu naprosto neznáma; do Athén, do Sofie, nebo, pro mne za mne, třeba do Mačakuo. Círou náhodou by v takovém městě z vyššího rozkazu byly den před tím zmizely všechny cizí nápisy. Pak bych se svému Broučkovovi odporoučel, nedbaje jeho zoufalého volání. Pak by byl pan Brouček ztracen. Jako tonoucí pátrá, objevili-li někde nenáviděný nápis v cizí řeči — které ale on rozumí —, aby ho jako maják vyvedl z oceánu jeho bezradnosti. Řekněme, že ho z této úzkosti přepadne jakési lidské nutkání. Vrhe se do místnosti, která ho upomíná aspoň vzhledem na obdobné instituce doma; běda, je hnán s potupou a smíchem zpátky! A bylo by stačilo jedině cizácké slovo, třeba »Gentlemen«. Až sem ho slyším nadávat.

Tak tedy čistka! Ať si cizinec, kterému je čeština právě tak španělskou vesnicí jako našemu Broučkovovi řečtina, bulharština nebo japonština, už nějak vypomůže! Jak jsem informován, byly zprávy o čistce již v anglických a amerických listech. Řekněme, že jen každý desetitisíc Čech se chystá na výstavu v New Yorku a v San Francisku; že by ale obě města — k smíchu celé Ameriky — zakázala všechny neanglické nápisy, tedy i české — a je jich tam dost; náš Čech by se urazil a nejel by nikam; Amerika by přišla o pět set českých návštěvníků; co však, jestliže se, díky světovému tisku, urazí čtyři sta milionů anglicky mluvících lidí, z nichž desetitisícina je 40.000 lidí, a títo lidé uražení nás budou mít? Před mnoha lety mi řekl jeden zahraniční diplomat, že se ho ptala větší společnost jeho země, jedoucí do Karlových Varů, mají-li také přijet do Prahy. Napsal jim tehdy: »Do Karlových Varů jeďte, budete se tam cítit jako doma. Do Prahy nejezděte. Nevyznali byste se tu.« Strašné slovo! A místo, abychom se z chyb, páchaných dvacet let, něčemu přiučili, povyšujeme zrovna teď neudělanost na novou »ideologii«. Nálada ve světě byla pro nás příznivá. A zrovna, když našemu průmyslu, našemu obchodu, našemu vývozu záleží na dobré vůli světa, přijdeme s takovým tažením. Místo abychom se poučili, jak to dělají národové stejně mali jako jsme my; třeba Holanďané, nebo Švýcaři nebo Uhři. Na holandských nádražích jsou nápisy čtyřjazyčné. Jaká je v tom zdvořilost, jaký úsměv, jaké laskavé podání ruky! A řekněte Holanďanu, netrpí-li tím jeho národní důstojnost; podívá se na nás nechápavě a nebo se zasměje. Tato skromnost počíná malého národa je zároveň známkou jeho dobré výchovy. Doporučoval bych uvážení ministerstva železnic. Nebo bude i ono potrefeno čistkou? Od kolika cizinců jsem slyšel, jak jsou bezradní, když přijedou na pražské nádraží, a jak je to hned při vstupu rozladilo! Ale ovšem, co je panu Broučkovovi do toho, je-li cizinec rozladěn! Co sem leze, řekne pan Brouček! Já o něj nestojím!

O Švýcarech jako mistrech cizineckého ruchu se nemusím snad ani zmínovat. Ale o Uhrech se zmíním. Před dvěma lety mne došel přípis kongresu Mezinárodní dobré vůle, International Goodwill Congress, v Budapešti 1936. Všechno, hodnostáři, tituly, přípis sám v bezvadné angličtině. O uherštině skoro ani muk, až na Deák Ference utca; nebylo možno dobře napsat Deák Ferenc Street, že? Neřítilo malá lecke o skromnosti malých lidí? A nebylo tím dosaženo více než jejím vnučováním?

Ani mne nenapadá hájit jazykové zkomoleniny. Jenže pozor! To, co je filologu zkomoleninou, může být obchodu vítanou zkratkou. Filologové všech národů snad nemají buňku pro to, že celý náš život spěje k zkratce. Jinak by nemohli necítit rozkoš, kterou připravuje citlivějšímu mozku vtipná zkratka, úspora zbytečných slabik, vyvolání

představy jedním šlehem blesku. Jedním z tajemství angličtiny, pro něž si dobývá lidstva, jest její bohatství jednoslabičných slov. Bránit se proti zkratkám znamená dávat ručičky jazykového vývinu násilím dozadu. Je-li zkratka vtipná, uvede-li zákazníka do příjemné nálady, budí vítána a podnikateli přána! Je to jeho aktivum, a jakým právem ho ochuzujete?

Tato celá akce by neměla být prováděna nerozvážně. Snad by stačilo upozornění. Moudré město by snad dokonce doporučilo svým podnikatelům, aby kromě svých českých nápisů používali také řeči takových zákazníků, na nichž jim záleží nebo kteří si zvykli k nim chodit.

Tento národ má právo být hrd na mnoho věcí. Na své krásné ženy, jichž je tu na jeden čtverečný kilometr víc než kdekoli jinde na světě. Každý cizinec vám to bez nucení potvrdí. Vyrůstá nám mládež dobře rostlá, čestná, krásní lidé, i když trochu nedisciplinovaní v chování. Naši romanopisci dobývají cizích trhů. Dokonce naši dramatikové za nimi spěchají. Je mnoho vlastností, pro které je tento národ hoden milování. A svět je ochoten nás milovat — jestliže mu usnadníme, aby nás poznával.

Nějak to nejde dohromady: mezitím co náš první orchestr mluví k cizině hudbou, jedinou mezinárodní řečí, a promlouvá k ní tak, že i srdce nám neznámá se nám otevírají, ochotná pomoci nám slovem i skutkem, provádíme doma činy, které by bylo dobře uvážiti velmi pečlivě s mezinárodním stanoviskem. Obávám se, že tato čistka by mohla natropit mnoho zlé krve v cizině. Právě že přeji svému národu víc štěstí ve světě, než měl až posud, nemohl jsem mlčet.

Diplomaticus.

Útok na čest

O věci, o níž jde a ve které patrně zase francouzský ministr zahraničních věcí Bonnet zahrál svou roli, pojednal již s české strany »Venkov« v článku z 3. listopadu. Napsal:

»Byli jsme oklamáni. Dávno Francie, jako náš spojenec, byla povinna sdělití nám, že ve svém zbrojení nedrží krok s Německem. Dávno byla povinna nám oznámiti, že při stavu své výzbroje není s to zakročiti za Maginotovu linií a pomoci nám, jak se k tomu smlouvou zavázala. Byla povinna osvobodit nám ruce, abychom závčas sami jednali s Německem o podmínkách přátelského soužití. Kdo může nyní vyvrátit podezření, které u nás vzniká stále silněji a silněji, že spojenecká smlouva měla platit jen pro ten případ, kdyby Německo napadlo Francii?

Tím nejsou dary z Francie vyčerpány. Máme být ještě připraveni o čest. Z okruhu několika lidí, kteří často navštěvují ministra zahraničních věcí pana Bonnetta, se rozšiřují zprávy, jako by nátlak francouzské vlády, abychom přijali německé podmínky, nebyl učiněn z podnětu francouzského. Tito lidé, tak blízcí ministru zahraničních věcí Francie, vykládají, že československá vláda sama požádala vládu francouzskou, aby učinila nátlak, aby tak československé vládě bylo umožněno přijmouti podmínky a nebojovat. Nebyla to pravda. Nebylo dobře, když většina u nás věřila francouzskému slovu. Ale nebyli jsme zbabělí, když jsme stanuli se zbraní v ruce čelem k největší vojenské síle, kterou kdy svět viděl. Diplomacie nepravdy vyšla z toho, že naše vláda, dověděvši se podmínky, které máme přijmouti, a vyslechnuvši nátlak Francie a její útek od vyplnění spojeneckého závazku, žádala, aby jí to všechno bylo sděleno písemně. Této žádosti o odevzdání písemného dokumentu někteří zneužívají k slintání po etí cizího národa, který se provinil jen jediným: že byl ochoten bojovat tam, kde druzí se báli.«

Z historie této vyvinula se zatím od té doby ve francouzském historickém světě velká aféra. Stále více lidí projevuje chuť přezkoumávati zprávy, které vycházejí z okruhu p. Bonnetova po stránce pravdivosti. Jsou Francouzi, kterým se protiví tento postup: zradit a pak ještě plivnout. Kampaň vede zejména časopis »L' Europe Nouvelle«, ve kterém p. H. Beuve Mery uveřejnil vyličení události, jak je písemně obdržel z Prahy od »jedné z osob, co nejčastěji spiatých s dramatem«. Vysvětlení, které podala ona pražská osobnost, zní:

»20. září odpoledne zavolal p. Krofta vyslanec francouzského a anglického, pány de Lacroix a Newtona, aby jim odevzdal zápornou odpověď československé vlády na návrhy francouzsko-britské. Pan Newton prohlásil při té příležitosti p. Kroftovi, že britská vláda projeví svůj nezáměr

o Československo, jestliže toto odmítne návrhy francouzsko-britské. P. de Lacroix se připojil k tomuto prohlášení. P. Krofta však nemohl dělati nic jiného, než ohlásiti zápornou odpověď, kterou československá vláda schválila. P. Krofta podal pak oficiální zprávu o těchto rozhovorech ministerské radě, která se konala mezi 17. a 20. hodinou 20. září nahradě za předsednictví presidenta republiky. Po této schůzi měl předseda vlády, p. Hodža, rozhovor s panem de Lacroix. Odvolává se na skutečnost, že tento nic nenamítal proti prohlášení, které učinil p. Newton odpoledne p. Kroftovi o případném nezáměru vůči Československu, otázal se ho p. Hodža nejpřesnějším způsobem, může-li Československo spoléhati na pomoc Francie či ne. P. de Lacroix nemohl hned odpověděti pro hluboké pohnutí. Prohlásil potom, že ačkoli nedostal žádné oficiální instrukce o této věci, ví přece jenom, že odpověď by byla záporná. P. Hodža vyzval tedy p. de Lacroix, aby informoval československou vládu co nejdříve možno, neboť tu jde o životní otázku státu. P. de Lacroix odpověděl, že potřebuje instrukce své vlády, aby to mohl učiniti. Předseda Hodža ho prosil tedy, aby si vyžádal o této věci co nejpřesnější instrukce od své vlády, aby bylo možno oznámiti v Praze určitým způsobem stanovisko francouzské vlády, pokud jde o splnění smluvních závazků v případě, že odmítnutí francouzsko-britských návrhů československou vládou bylo by následováno německým útokem. Bylo zřejmo, že vláda a vojsko československé potřebují znáti přesné toto stanovisko. P. de Lacroix učinil během téže noci sdělení, z něhož vyplývalo, že by Francie nemohla přinést vojenskou pomoc Československu. Na žádost československé vlády bylo toto sdělení dáno i písemně.«

×

Pan Beuve Mery k tomu podotýká:

»Několikrát, zejména 18. září, zdůrazňovala Praha útočný ráz německých příprav a dostala vždy znovu radu, aby neučinila žádného vojenského opatření. Jestliže tedy československý generální štáb a vláda chtěly jednati 18. září a jednaly ve skutečnosti 23. září, jakmile jim k tomu byla dána příležitost (anglo-francouzským souhlasem k mobilisaci), jak se mohly vysloviti 20. září pro kapitulaci jinak, ne-li pod účinkem francouzsko-britské hrozby?

Pokud se mne týče, byl bych se zdržel jakéhokoliv záslahu do debaty toho druhu, kdyby mlčení neznamenalo někdy souhlas a kdyby nebyla obava, že Češi i tentokrát budou odsouzeni, aniž by byli slyšeni.«

×

»L' Europe Nouvelle« uveřejnila dále přepis francouzského historika p. Henri Hausera, profesora na Sorbonně, ve kterém se konstatují určité okolnosti, souvisící s anglo-francouzským nátlakem v Praze, a praví se:

»To vše radikálně vylučuje domněnku komedie, kterou by byl sehrál p. Beneš, požádav, aby byl na něho činěn »nátlak«, který by ho kryl před hněvem jeho spoluobčanů. 19. září nešlo o »nátlak«, ale o »ultimatum«. Sociálně-demokratický poslanec Jaksch psal 20. září: »Nemělo by žádného smyslu předkládati nové návrhy zástupcům velmocí. Nerozhodují již pouze o nás, ale také o svých vlastních národech a o budoucnosti Evropy.«

Neznám sice p. Basila Newtona, ale dohaduji se, v jakém pohnutí byl p. de Lacroix, když odevzdával podivné poselství, které nemá příkladu v dějinách žádného národa a jehož byl doručitelem.«

×

Redakce »L' Europe Nouvelle« k tomu připojila tuto poznámku:

»Svědectví historika tak známého, jako pan Hauser, je pro »L' Europe Nouvelle« vzácným povzbuzením, aby neúnavně pokračovala v obtížném pátrání po pravdě. Tato pravda bude zjištěna celá, bez vášnivého zaujetí, ale také bez ohledů. Ne proto, abychom marně znovu probírali události, které náleží mezi nejbolestnější z našich dějin, ale abychom určili nezbytnou odpovědnost a aby těm, kteří chtěli věrejší neštěstí nebo mu nedovedli zabrániti, nebyla ponechána volnost připravovati činně nebo trpně neštěstí ztřešší.«

Zdá se tedy, že pomluvě nedostalo se ve Francii tak hladkého přijetí, jak si představovali na Quai d'Orsay ti, kdo jí inspirovali. Budeme referovat o všem novém, co se v té záležitosti objeví.

Maďaři začínají, kde přestali

Z krajů, které byly okupovány Maďarskem, začínají přicházet děsivé dokumenty lidského a národního utrpení. Nevím, zda jste už viděli fotografii sirotků, jejichž otec byl zabit, jakmile maďarské oddíly obsadily Žitný ostrov, a nevím také, jestli jste již četli zprávy o dosavadní činnosti maďarských a polských okupačních úřadů. Nemyslete, že se otec sirotků, jejichž oči hledí do světa tak smutně, dopustil nějakého zločinu proti maďarským zákonům. Provinil se jenom tím, že před 19 lety přišel na Žitný ostrov jako zemědělský kolonista, obděláváje pak půdu, za kterou zaplatil. Podobných případů je mnoho.

Kdybychom měli charakterisovat dosavadní postup maďarských okupačních úřadů, museli bychom prostě říci, že pokračují v staré, předválečné politice národnostního útisku, který je však nyní mnohem »modernější«, soustavnější a pronikavější. Ačkoli zabrané kraje připadly Maďarsku a Polsku podle zásad národního sebeurčení, byly tyto zásady suspendovány okamžitě po zaboru. Maďarská a polská správa je v obsazených krajích teprve několik neděl, ale z národních institucí českých a slovenských menšin zbývají už jenom trosky. Při tom se nacionální útisk doplňuje útliskem sociálním, který se stal nejučinnějším prostředkem odnárodňování. Skutečnost v krajích okupovaných Maďarskem — nebo Polskem — jeví se prozatím takto:

Hned po zaboru určily okupační úřady kratičkou lhůtu, aby se české a slovenské obyvatelstvo naučilo novému státnímu jazyku. Styk s úřady není už jinak možný. Ačkoli v Maďarsku žije nyní velmi početná slovenská a podkarpatská menšina — Slováci je teď v Maďarsku na 400.000 — nemají ani jedinou vysokou školu, ze středních škol zbyly prozatím jenom ojedinelé ústavy, v nichž se ještě nevyučuje, a národní školy se hromadně ruší. Právě tak i různé národní instituce (Slovenská matica, kulturní a tělovýchovné spolky atd.). Nebyli propuštěni jenom státní úředníci, ale také všichni zaměstnanci ze všech odvětví veřejné správy (města, obce, veřejné podniky). Zaměstnaní ztrácejí také dělníci, ať pracovali kdekoliv. Typický je v tomto ohledu případ dělníků, kteří byli zaměstnáni v podnicích rimamuránské společnosti. Slovenští kolonisté budou — nebo už byli — z Maďarska vyhoštěni. Ti, kteří už byli vypuzeni, mohou se vrátit do Maďarska jenom na tři dny, aby si odvezli nejpotřebnější věci. Můžeme si snadno představit, jaké utrpení hmotné škody, nestane-li se jim nic horšího. Generální podmínkou okupačních úřadů je patrně starý maďarisační cíl: přihlásit se bezpodmínečně k maďarské národnosti a vzdát se všeho, čím dosud Slováci žili.

Nejvýmluvnějším dokladem, jaký je nový režim v území, jež se ocitlo pod maďarskou správou, je odvetné opatření slovenské vlády. Slovenské ministerstvo hospodářství nařídilo soupis jmění všech maďarských příslušníků na Slovensku, prohlášením, že toto jmění bude zabaveno podle potřeby a bez náhrady ve prospěch slovenských kolonistů, které by Maďarsko bez náhrady vyhostilo. Nová slovenská vláda měla jistě nejlepší vůli vytvořit k Maďarsku lepší sousedský poměr a k Polsku zachovat staré přátelství. Ale dobrý úmysl nestačil a zklamání je bolestné. O polském »bratrství« píše nyní slovenský tisk jenom v uvozovkách a i »Slovák« řekl na adresu Polska, že nastalo »vystřízlivění z bratrské lásky«. Ostatně: v říšskoněmeckém tisku četli jsme již několikrát žaloby na postup maďarských a polských okupačních úřadů.

Ze staré zkušenosti nenaučily se tyto státy zřejmě ničemu. A Evropě se po provedeném »sebeurčení« neulevilo.

ls

Na pořadí jsou německé kolonie

Po vyřízení československé otázky obrací se německý diplomatický nápor na opětné získání kolonií, ztracených versailleskou mírovou smlouvou. Anglie hledá smírné cesty a je ochotna se za cenu co nejméně pro ni bolestivou dohodnout s Německem, pokud možno na účet druhých; Francie reaguje mnohem prudčeji polooficiálními prohlášeními, že se kolonií nevzdá a že nevzdá ani ty, jež jí byly versailleskou smlouvou přiděleny jako mandátní území. Každého roku s větším důrazem opakované německé koloniální týdny a akce nasvědčují však tomu, že problém vrácení kolonií vystupuje v celé vážnosti a pokud známe německé metody, stane se koloniální otázka jednoho, dobře zvoleného dne,

jedním a hlavním bodem mezinárodního jednání. Poslední prohlášení říšského kancléře, ministra zahraničních věcí Ribbentropa i generála von Eppa, šéfa Koloniální ligy i Koloniálně-politického úřadu nacistické strany, nenechávají již na pochybách ani největší optimisty. Reakce francouzských ministrů, poněkud znervosněných radikálními opatřeními na hospodářskou záchranu Francie, napovídají, že boj o kolonie překročil již dobu akademických příprav a že půjde nyní do tuhého. Otevření zvláštního koloniálního ústavu nedaleko Berlína nasvědčuje tomu, že říše považuje teoreticky otázku navrácení kolonií za vyřešenu a zahájila již činnost pro studium a výchovu administrativního stábu koloniálního správního úředitelství; je známo, že již dlouho tento štáb budoucích kolonizátorů školi a zasvěcuje do příštího poslání.

V poslední době slyšeli jsme několikrát z Německa v prologu ke koloniálním požadavkům jistý bolestivý tón, někdy i pocit urážky, která musí být smazána. Většinou nebylo jasně řečeno, čeho se tato zmínka týká. Její původ je ve vlastním znění versailleské smlouvy, tam, kde se v úvodu k oznámení ztráty německých kolonií říká, že »Německo se ukázalo být nehodno spravovat kolonie«. To byla nesporná morálně nešťastně formulovaná věta, jež byla prvním podmínem a důvodem, aby se Německo domáhalo vrácení kolonií snad s ještě větší naléhavostí než pro důvody hospodářské a potřebu surovin. Celý svět dnes ví, jak je německá politika nacionálního socialismu řízena a ovládána dobře usměrněným cítem, který byl vždycky první hybnou silou všech úspěšných výbojů, ať to bylo Porúří, demilitarisace, získání Rakouska nebo posléze německy osídlených krajů Československa. Citová jsou všechna hesla, než se proměnil v moc a faktickou sílu, již pak již nic neodolá. Také v koloniálním problému byl a je to v prvé řadě cit, pocit nespravedlivého obvinění a podezření, jež musí nacistické Německo smýt jako křivdu a hanu.

Neobstojí dnes tvrzení, o něž se opírala versailleská smlouva, že: 1. domorodci nechtěli být pod německým panstvím, 2. Německo nespravovalo řádně koloniální území a 3. tyto kolonie neměly fakticky ceny.

Správně namítá říšský kancléř a po něm ostatní vůdci nacistického Německa, že se ani jině nikdo nepstal domorodci, chtěli-li být pod francouzským nebo anglickým panstvím. O špatné správě německých kolonií se také nedá přímo mluvit a v odstupu dvaceti let bylo mnohokrát nezaujatými odborníky a kolonizátory dáno právě německým kolonizátorům i kolonistům dobré vysvědčení. Snad by se dala vytknout německá tvrdost organizační, jež se ovšem projevovala i v koloniích, ale za tak krátkou dobu málokteré kolonie byly po každé stránce tak organizačně i hospodářsky zvládnuty, jako kolonie německé. Že by tyto kolonie neměly faktické ceny, nevěřil jistě žádný z francouzských a anglických státníků. Pak by ovšem neměly praktické ceny ani jiné kolonie ostatních velmocí, rozkládající se v bezprostředním sousedství zabraných kolonií německých a vykazující tytéž vlastnosti hospodářské, klimatické, půdní — i strategické. Tím více je patrnější chyba, chceme-li, tedy podle německého názoru křivda, jež se stala Německu za bráním kolonií ne z důvodů hospodářských, ale jako výraz trestu a ponižení za prohranou válku, jak bylo hodné určitě ve versailleské smlouvě formulováno.

Dynamickému Německu přešla po tolika úspěších v mnohem nesnadnějších požadavcích prostě trpělivost a po vítězném rozřešení nároků evropských, sahá nyní po požadavku územně největším, třeba hospodářsky nejslabším: vrácení kolonií. Do nedávné doby vztahoval se německý požadavek jen na kolonie africké, kde bylo náhradou za příliš vzdálená ostrovní území v Tichém oceáně, žádáno sloučení německých bývalých kolonií v jeden velký celek o rozloze 6,370.000 čtverečných kilometrů okrouhle s 21,400.000 obyvateli, tedy přibližně třikrát tak velké území s dvojnásobným počtem obyvatel, než mělo v Africe před válkou, a to ještě rozděleno ve čtyři od sebe velmi vzdálená území. Na vybudování tohoto ohromného koloniálního komplexu, tak zvané staré Mittel-Afriky, měly ovšem značnou měrou přispět: nejvíce Francie obětováním celé své rovníkové Afriky, celé Belgické Kongo, portugalská Angola a částečně i Anglie. Tento plán narazil ovšem na jednomyslný odpor všech čtyř vlád, jež o něm odmítly prostě jednat. Proto se vrátilo Německo k původnímu starému požadavku, aby mu byly vráceny všechny jeho bývalé kolonie, tedy i všechna souostroví v Tichém oceáně, náležející dnes i pod mandátní

správu Japonska (Marianny, Marschallový ostrovy, Karolíny), nepočítaje rozlehlý archipel Bismarckův se severovýchodní částí Nové Guineje a souostroví Nauru a Samoa, náležející pod mandát Anglie, Austrálie a Nového Zélandu.

Volání Německa po koloniích jakožto zdroji surovin je nesporně upřímné. Velmoci a hlavně Francie namítají, že bývalé německé kolonie mohou své zemi poskytnout jen nepatrnou a hospodářsky bezvýznamnou část těch surovin, jež Německo opravdu potřebuje. Statisticky dokazují, že tyto kolonie nerodí ani vlnu, ani petrolej, ani měď. Bývalé Togo dává ročně sotva za čtyři miliony franků bavlny a dnešní Tanganyika (bývalá německá Východní Afrika) za dvacet milionů, ale Německo potřebuje ročně bavlny za víc než dvě miliardy franků. Stejně je tomu s jinými produkty a surovinami — takže Německo může z celého území svých bývalých kolonií uhradit sotva dvě procenta celkového svého ročního dovozu surovin. Německo namítá, že je zcela jiná situace kolonií a problém jejich majetnictví pro některý stát v době obecného blahobytu a prosperity, kdy pochopitelně cena vzdáleného a nákladně spravovaného území může i klesat, a zcela jiná v době obecné hospodářské tísně, kdy se hodnota i minimálně plodné kolonie rázem mění.

Je tu pochopitelná nechuť mandátních států, které se dobře zařídily v německých vyspělých koloniích, tyto po dvaceti letech stále vzrůstající a rok od roku výnosnější exploatace zase bez jakékoli náhrady v mnohem vyspělejší stavu i hospodářské výnosnosti vrátit. Dosavadní námitky hospodářské i politické dnes již neobstojí. Jestliže jsme byli svědky v samém srdci Evropy, jak samostatný a zdánlivě bezpečně smlouvami chráněný stát musel v několika dnech vydat nejen rozsáhlá území, ale bez náhrady nechat na místě všechny investice a miliardové hodnoty, jež na tomto území za dvacet let vybudoval, nejvíce se nám požadavek Německa, aby mu velmoci vrátily kolonie, nikterak nepřirozený a násilný. Když nemohlo být totéž právo dostatečnou ochranou jedněm, nemůže být ani druhým tím spíše, když je nad to jisté rozdíly mezi starými, kulturními státy a národy Evropy a pouhými koloniálními územími v primitivním stavu kultury, kde jsou sociální poměry naprosto jiné a kde mezi řídkým osídlením domorodého barevného obyvatelstva žije jen nepatrné procento bílých kolonistů. Jestliže se přiználo a nyní již uznalo právo Itálie na místo na slunci i s dobytím Habeše, nemohou se Anglie a Francie najednou stavět odmítavě k požadavkům Německa jenom proto, že žádá zpět něco, co mají dnes starým právem silnějšího ještě v moci. Jestliže byla jednou rovnováha dosavadní morálky, moci a práva tak silně porušena, jako se to stalo letošního roku ve střední Evropě, nelze se vyhnout stejnému silnému otrávení ani na jiném místě zeměkoule.

Německo, zdůrazňující hospodářský zájem na vrácení kolonií, nesleduje však jedině tento motiv, a toho jsou si velmoci, zvláště Francie, dobře vědomy. Je tu již dávno přiznání německých odborníků, že Německo mělo a nepochybně má dále v plánu vybudovat v rovníkové Africe velkou říši, jež by sahala od Atlantického oceánu k Indickému napříč celou Afrikou. Ještě v červenci 1918 odhadoval tuto říši Emil Zimmermann na 50 milionů černochů a půl milionu Němců, což by mohlo ve vhodném okamžiku znamenat postavení armády jednoho milionu vojáků. Právě této moci, kterou by nepochybně Němci začali ihned na vrácených koloniích budovat, se obávají jak Francie, tak Anglie. Dnes je totiž ještě dobře vojensky zajištěna cesta a spojení Anglie s Indií kolem Afriky, přes Mys Dobré Naděje. Tato cesta, třeba o čtyři a půl tisíce námořních mil delší než Suezem a přes Bombay, je stále dobře v provozu, poněvadž není nikdy ohrožena jinou mocností a je pro zásobování Anglie stále rozhodující. Obsazením několika významných míst na jihozápadním pobřeží Afriky získalo by Německo také námořní operné body. Již pouhý pohled na mapu ukazuje, že vrácení všech čtyř bývalých německých kolonií znamená neutralisaci dnešních námořních cest Francie a Anglie. Ve východní Africe by byla přítomnost Německa zvláště nepřijemná anglickým zájmům, poněvadž by znamenala podporu druhé mocnosti na ose, Itálie, mající zde své habešsko-somalské imperium. Francouzské imperium v rovníkové Africe bylo by pak rozštěpeno ve tři velmi nestejně, spolu nesouvisějící díly, stejně jako východní německý klín by rozdělával dnešní velký anglický blok, sahající od egyptského Sudanu až po Jihoafrickou Unii. Německo na březích Čadského jezera a v severním cípu Toga znamená nebezpečí spojení těchto německých kolonií přes fran-

couzské území do italských držav v jižní Libyi, čili velmi nebezpečné prodloužení berlínské osy přes Itálii až pod rovník a to hned dvěma rameny: přes Libyi a přes italskou Habeš a Somalsko. Proto anglický odpor proti navrácení afrických kolonií Německu a proto ta prudká francouzská reakce na pouhé pomýšlení, že by se mohlo a mělo Německo zase usadit na svých bývalých územích kolem Guinejského zálivu. Zde vidí francouzská koloniální politika své pravé nebezpečí.

Nieměně diplomatické postavení Anglie i Francie je po Mnichovu tak oslabeno proti dynamickému Německu, podporovanému italským spojencem na berlínsko-římské ose, že ani hrozby, ani vytáčky a odklady neodradí Německo od konečného cíle, získat zpět staré kolonie a začít po Mittel-Europě budovat Mittel-Afriku. Jan Dlabal

Francie o Karlu Čapkoví

Významného uznání dostalo se Karlu Čapkoví od literárního výkvětu Francie. Po švédských navrhli i francouzští spisovatelé, aby letošní literární cena Nobelovy nadace byla udělena Karlu Čapkoví. Návrh měl dvojitý cíl: manifestovat před celým světem sympatie s českým národem a demonstrovat vážnost a úctu k přednímu českému autoru, jehož díla razí si vítěznou cestu ve světě. Romains Rolland, Leonormaine, Luc Durten, Louis Martin Chauffe, Jean Richard Bloch, Jean Cassou, Aragon, Claude Aveline ve společném svolání žádali francouzské a španělské spisovatele, aby se připojili k jejich návrhu. Louis Aragon ve funkci sekretáře Mezinárodní federace na obranu kultury uveřejnil v »Le Soir« dopis, adresovaný předsedovi Pen-klubů Julesu Romainsovi, v němž píše:

»Drahý Jules Romainsi!

Vzpomínám si, s jakým vzrušením jsem četl před třemi měsíci Vaši řeč, kterou jste pronesl na pražském kongrese Pen-klubů. Duch svobody, kterým byla proniknuta, a který je v celém Vašem díle, mne opravňuje Vám psát. Prosim Vás, jménem spisovatelů, sdružených v Mezinárodní asociaci na ochranu kultury, abyste ihned, tak jako my, prokázal solidaritu s československými spisovateli a požádal jménem vlastním i jménem Pen-klubů komisi Nobelovy ceny o udělení této velkému autoru, jehož dílem se obdivuje celý svět. Je to Karel Čapek. Čapek, který je členem Vašeho klubu i naší asociace, je bezesporně reprezentantem oné kultury, která se vyvíjela po mnoho věků ve střední Evropě a se kterou spolupracovatí bylo pro naši zemi cti. Karel Čapek — to je představitel svobodného ducha, který nyní, strachujeme se, bude umlčen... Drahý Jules Romainsi, Vám je možno konstatovat skutečnost a požádat, jak jsme to již udělali my a jak to učinili i švédští spisovatelé, aby komise Nobelovy ceny tuto skutečnost prohlásila před celým světem.«

Jules Romains vyhověl a dopisem tajemníku švédské Akademie věd navrhl, aby literární cena byla udělena Čapkoví. I když komise Nobelovy ceny nevyhověla — cenu, jak známo, obdržela Američanka Pearl Buck — jsou citované projevy uznáním pro Karla Čapka. —W—

Ještě o lordu Runcimanovi

Lord Runciman stal se spolu s pány Bonnetem, Daladierem a Chamberlainem jednou z důležitých osobností našich dějin. A rozhodně neize říci, že by byl z tohoto státnického čtyřlístku osobou nejméně významnou. On prý to byl, jenž inspiroval onen článek »Timesu«, v němž po prvé tento anglický list se vyslovil pro oddělení sudetských oblastí od Československa.

Uloha lorda Runcimana jistě bude ještě předmětem náležitěho rozboru, až vyjdou příslušné dokumenty. Očekávajíc jejich vydání, všimněme si zatím výstřední charakteristiky, kterou o lordu Runcimanovi napsal již v r. 1931 (kdy lord vstoupil do kabinetu MacDonalda) profesor Laski do »Daily Herald«. Snad i to po leckteré stránce přispěje k objasnění lordovy mise u nás. Z obsáhlé stati vyjímáme zde jen části, jež jsou pro nás nejzajímavější:

»Mr. Runciman je muž s velkou politickou zkušeností. Patří mezi vychytralé a vysoce kvalifikované severoanglické obchodníky, jejichž nezlomná věrnost k zásadám politiky laissez-faire byla páteří liberalismu před rokem 1918. Tento suchý muž s tenkými rty, přesný, neústupný, zcela nepřístupný citovým dojmům, činí dojem neúprosného stroje. Každou otázku posuzuje především s obchodního stanoviska. Zkoumá ji jako účetní, jenž sestavuje obchodní bi-

účely, kdyby kontrola byla v rukou silného, veškerou mocí vybaveného správního tribunálu.

O zestraničtělém úřednictvu

Hácha vyslovil už před lety svůj názor na zpolitizovaného, lépe řečeno »zestraničtělého« státního úředníka:

»V demokraciích, jež, následující anglosaských vzorů, nemají soustavy dvou politických stran, nýbrž vytvářejí vlastní většinu jen koalici většího počtu stran, takže zákonodárné akty vznikají zpravidla kompromisem stran koaličních, objevuje se správní tribunál v nové roli strážce zákonodárných kompromisů, který bdí nad tím, aby správa, zejména jsou-li vládní resorty rozděleny mezi koaliční strany politické, aplikovala zákony, kompromisem vzniklé, v duchu sjednaného kompromisu a nikoli v duchu politické strany, v jejímž držení je příslušný resort. Tato role je ještě významnější v demokraciích, jež se nedovedly ubránit zpolitizování úřednického aparátu správního, a o nichž nelze říci, co říká se o Anglii, totiž že příslušník »civil service«, čili státní úředník, sloužící stejně loyálně každé straně, jež je právě u vlády, a sám jsa do parlamentu nevolitelný, pokládal by přímo za urážku, kdyby byl tážán, ke které politické straně náleží.«

Soudnictví ochranou demokracie

Hácha si už před lety položil otázku, jaký osud čeká správní justici jako ochránkyni demokracie v době plné politického věření:

»Demokratická státní forma staví národy před těžkou zkouškou politické způsobilosti. Neboť třebaže i tak zkušenému a tak kritickému znalci, jakým byl James Bryce, se jevila demokracie jako »nejlepší a jediné přirozená forma státní«, skrývají se v ní doznané mnohá nebezpečí, a nedovede-li jim politický smysl národa čeliti, dostavuje se dříve nebo později rozvrat demokratického zřízení. Rodí se pak nové formy státní se sklonem k autokracii, v nichž prvky demokracie, pokud vůbec nevymizí, jsou velmi zkráceny. Dnes jsou hlavními rivály demokracie sovětské zřízení se strany jedné a fašismus se strany druhé. Přes veškerou různost své ideové základny jsou si tyto riválové demokracie, kteří jsou i mezi sebou soupeři, po nejedné stránce velmi podobní. Zejména v poměru k právnímu státu a tedy i v poměru k správní justici není mezi nimi podstatného rozdílu. V sovětském zřízení nemůže pro správní justici již proto být místa, poněvadž bolševismus odstranil tradiční dělbu moci a tím i hierarchii norem, t. j. rozdíl mezi »zákonem« a normami nižšího řádu, jakými jsou nařízení a individuální správní akt, takže není vůbec možno správu měřit normou vyššího řádu, zejména »zákonem«. Důsledně nemohl bolševismus uznati soudcovskou nezávislost a učinil ze soudce pouhého justičního úředníka. Je však ještě hlubší důvod, proč nelze v sovětském zřízení hledati instituci sloužící ochraně jednotlivce proti moci veřejné, neboť kde platí zásada Leninova, že »svoboda je buržoasní předsudek«, není místa pro orgán, jehož posláním je chránit svobodu jednotlivce proti státu.

Ale i fašismus, tato »čistá kultura nacionalismu«, jak jej nazval jeden z nejlepších jeho znalců, třebaže dosud formálně zachoval tradiční soudní kontrolu správy, míří k jejímu znehodnocení, a to jak kumulací normotvorné moci v jedné rukou, tak podlamováním nezávislosti soudcovské, jež se vedle supremacy moci výkonné nemůže udržeti.

Právní stát, který byl ideálem století devatenáctého, zdá se pozbývati v dvacátém století půdy, a nemohou proto ani vyhlídky správní justice býti příliš slibné.

S pádem jejím padne ovšem i ona svoboda občanova, kterouž moderní sociálně-reformní zákonodárství sice značně a často nezbytně omezilo, ale přece jenom ve značné míře ještě zachovávalo, a »svobodný« občan octne se pak na nejlepší cestě státi se vězněm více méně autokratických držitelů moci.«

Háchova slova se zdála tehdy příliš pesimistická, ale bohužel viděl až příliš dobře do budoucnosti.

Taktní a rozumná správa

Někdy se stává, že i vynikající vědec nedovede zaujmout kritické stanovisko k problému, který je mu drahý. Hácha naopak sám upozorňoval na nebezpečí, které může vzniknout ze špatné organizace správního soudnictví:

»Správní soud, jehož posláním je chránit občana proti veřejné správě, snadno se ocitá v nebezpečí, že bez nezbytné nutnosti zkříží nebo dokonce zmaří velmi prospěšné úmysly správy, a je věcí nejen právníckého důmyslu, nýbrž i věcí taktu, aby byla nalezena rozumná a pro veřejnou správu snesitelná linie. Je známo, jak jeden z nejproslulejších tribunálů světa, nejvyšší federální soud ve Spojených Státech severoamerických, zkoumaje ústavnost zákonů, po dlouhou dobu soustavně mařil moderní, zejména sociálně-reformní zákonodárství pro domnělé rozpory s ústavními svobodami, až nakonec vyvolal silné hnutí, jež usilovalo o »recall«, t. j. o sesaditelnost nejvyšších soudců nebo aspoň o změnitelnost rozsudků lidovým hlasováním. Hnutí toto nakonec jen proto se rozplynulo, že judikatura Supreme Courtu následkem postupného odchodu příliš konservativních jeho členů se stala k novodobému zákonodárství přívětivější.«

Nejvyšší správní soud československý měl a má pod vedením Háchovým dobré výsledky, ačkoliv »množství i spletnost a dost často i technická nedokonalost nového zákonodárství neustávají zvětšovat obtíže pracovního úkolu tribunálu. Opětovná oficiální a autoritativní uznání mívala pro tribunál vždy velikou cenu jako povzbuzení a posílení v nesnadné jeho funkci, zejména však jako protiváha proti občasným výpadům stranicky rozčileného tisku, který jako by byl zdědil mravy někdejšího německého tisku vídeňského, vybíhá někdy z mezí věcné a vždy vítané kritiky, nechť je chápati, že soud podle svého posláním musí býti politicky neutrálním, že musí vykládat zákony jako články celého platného právního řádu a že musí užívat ustálených interpretačních metod, bez ohledu na to, komu se tím zalíbí a kdo se nad tím pohorší. Autoři, zpravidla anonymní, takovýchto prudkých výlevů snad ani nemají tušení, že není to fair play, užívat výrazových prostředků, jež jsou obvyklé v nevybíravé stranické polemice a proti nimž se politický odpůrce může bránit stejnými zbraněmi, proti tribunálu, kterému již jeho postavení a jeho pracovní úkol brání sestupovati do politického zápasiště k boji, který by zpravidla asi zůstal bojem nerovným.«

Jak krásně znějí Háchova slova v dnešní době! Všichni lidé dobré vůle v nich spatřují program dneška. Ale proti těmto slovům budťež citována i jiná, mnohem radostnější:

»Za žádného z režimů, jež se od počátku až podnes u nás vystřídaly, nebyl nikdy z žádné strany učiněn ani nejmenší pokus vykonávat na obsazování tribunálu nebo na jeho judikatorní činnosti jakýkoli vliv, zejména vliv vesměr stranicko-politickém. Tento potěšitelný zjev zaslouží, aby byl zaznamenán.«

Požadavek spravodlnosti

Hácha si právom sťažoval na nedostatok porozumenia nášeho verejného mínění pro justici. Spravodlnosť sa stala v poválečnej dobe popelkou. I keď bola v programe politických strán, nestaraly sa o to, aby ji vybudovali. Hácha upozorňoval na tento neblahý zjev:

»James Bryce napsal o francouzském soudnictví, že Francie vždy byla tak na ně hrdá, že je krajně citlivá, jde-li o jeho čest. Soudcové jsou sice špatně placeni, leč důstojnost s úřadem soudcovským spojená dosud vábí schopné muže vysokých mravních hodnot. Čím však má vzbít služba, požadující schopnosti mimořádných a mnoho nesnadné od prvního do posledního služebního dne stejně intenzivní práce, když i příjmy, omezené na holý zákonný plat služební, i postavení tribunálu ve státním ústrojí stávají se stále skromnějšími? Těmto věcem dobře rozumělo — o jiných státech nemluvě — i předválečné Rakousko.«

»Jak navrátit naší správní justici její praktický význam a jak učiniti z ní zase účinnou kontrolu správy, je problém velmi naléhavý, ale nesmírně těžko řešitelný.«

»V oblastech správy, vyjmutých z kontroly správního soudu, zavládl by stav, jež jeden z vedoucích právníků německých, prezident pruského vrchního správního soudu Bill Drews, přílehlavě nazval Verwaltungsstandrecht.«

»Teoreticky je snadná přístupnosť správního tribunálu jistě věc velmi chvalitebná, kdyby jen nebylo onoho povážlivého rubu, jímž je přetížení soudu a konec konců znehodnocení praktického významu judikatury.«

Správně upozornil, že »měla-li konstituce zvučnost a sílu lidového, ne-li revolučního hesla, byl boj za ideu právního státu veden ponejvíce zbraněmi duchovními« a že »zejména vyhledávání prostředků onoho neporušitelného zabezpečení hranic mezi výkonnou činností státu a svobodnou sférou občanů, zůstalo úkolem teoretických myslitelů, úkolem tím naléhavějším, když i praktické zkušenosti se státem ústavním ukázaly, že parlamentní kontrola výkonné moci státní, která náleží k rekvizitám ústavnosti, nedovede svobodu občanovu účinně zabezpečit«.

Lex civium dux — zákon vůdcem občanů

Hácha zdůrazňuje, že naše republika se vřadila mezi státy, které chtějí být »státy přísně zákonnými«. Proto žádá, aby vždy pro každý zásah do právní sféry jednotlivce, pro každou obmezičnou podmínku udělených povolení byl zákonný podklad.

»Zákonem se nerozuměl nikdy jen formální zákon v ústavním smyslu,« praví Hácha, a totéž, co platilo ve starém Rakousku, platí i u nás. Hácha vystoupil při jednání o osnovách nášeho nového zákona o Nejvyšším správním soude proti přepjatému formalismu. Poznamenal tehdy, že formalismus uleví sice soudům, ale znamená těžkou újmu pro občanstvo. Soudy mají pěstovat justici tak, aby strany byly uchráněny škod, zaviněných různými formálními chybami a nedostatečnou znalostí koncipování stížností. Přímou varuje před tuhým formalismem, který by měl nedozírné následky.

»Lze snad připustit, že zřeknutí se staré procesní zásady jura novit curia, by bylo uvítáno strohým soudcovským profesionalismem, jisto však je, že by československé správní justici se dostalo zvláštnosti velmi anachronistické.«

Moderní názor presidenta Háchy by si měli vzít nejen naši zákonodárci, ale i naši úředníci a soudci k srdci.

Volné rozhodování úřadů

Stejně moderní je Háchův výklad o zásadě »volného uvážení úřadu«, proti které se u nás tolik hřeší, dokonce proti zdravému lidskému rozumu. »Do sféry volného uvážení kladla praxe často i tak zvané hodnocení skutkové«, praví Hácha, »a odpírala jeho soudní přezkoumání naprosto.«

Právní vázanost správy vůči jednotlivci považuje za velmi významnou, nutnou a žádoucí, třebaže se často od zákona k zákonu mění, ne vždy k prospěchu věci, a rovněž tak vázanost úřadu na právní názor soudu a vázanost samého soudu na právní názor už jednou vyslovený.

Naše byrokracie většinou nesouhlasila s Háchovým názorem na zásady »volného uvážení« a »vázanosti úřadů i soudů na jednou vyslovený právní názor«. Tím, že se do zákonů vkládala ustanovení, že úřad rozhoduje podle volného uvážení, zajišťovali si úředníci úplné volnou ruku v rozhodování a vyhýbali se kontrole Nejvyššího správního soudu. Řekne se sice: ministerstvo nařídilo, zemský úřad rozhodl, policejní ředitelství rozkázalo, ale ve skutečnosti jde vždy o dispoziční nějakého úředníka, prostě člověka, nikoli nějaké mystické instituce. Tento úředník není neomylný a má mít vědomí kontroly, také svoboda občana má být proti jeho rozhodnutí chráněna. Proto si Hácha přál, aby soudní nálezy vytvářeli právní normu pro každý konkrétní případ, čím by se stále více a více rozšiřovala záruka stálosti judikatury.

Sociální otázka

Postavil se také proti širokému výkladu par. 114 ústavní listiny, z něhož někteří dovozovali, že stávka i výlučka jsou zakázány. Zdůraznil, že nelze »rozumně hledat zákaz v druhém odstavci par. 114 ústavní listiny, neboť pak by byl podle samé ústavy nakonec hospodářský boj vůbec vyloučen a odstavec druhý by byl přímo negací odstavce prvního, který implicitně staví organizaci i za účelem hospodářského boje vytvořenou pod ústavní ochranu. — Trestním deliktem však ani stávka ani výlučka jako prostředek ryziho hospodářského boje per se není. K tomu by bylo třeba výslovně trestní normy.«

Hácha nachází i pro velmi komplikovaný problém tak jasná slova, že věc je každému srozumitelná. Jako příklad budiž citováno z pojednání o závodních výborech a radách:

»V Německu již zákon o vlastenecké službě pomocné zavedl r. 1906 obligatorně dělnické a zřízené výbory ve všech živnostenských závodech pomocné služby, jež měly více než 50 zaměstnanců. Do vývoje poválečného vpadla myšlenka soustavy rad ruského typu. Podle Leninovy teorie mají sověty pracujícího lidu plnit úkoly netoliko hospodářské, nýbrž i politické, a zřízení ruského sovětského státu spočívá aspoň teoreticky na soustavě rad, jež počínajíce zdola od rad vesnických a městských, stupňovitě se budují ve vyšší a širší celky, vrcholíce v ústředních orgánech sovětských republik a posléze v ústředních orgánech celého svazu sovětského Ruska. I v Německu zdálo se jednu chvíli, že nadešla doba přetvoření státního zřízení ve stát proletářský, předpověděný kdysi Marxovým komunistickým manifestem. Německý národ však ve své většině odmítl dát se touto cestou a ve Výmarské ústavě zvítězila myšlen-

ka demokratického státu parlamentního nad myšlenkou soustavy rad. Třebaže však revoluční jádro soustavy této bylo potlačeno, byl přece jen učiněn soustavě rad jakýsi ústupek, ale jen tak skromný, že se strany pravověrných stoupců marxismu se mluví o velkém podvodu spáchaném na pracujícím lidu. Nástin tak řečené hospodářské ústavy, vtělený do čl. 165 Výmarské ústavy, je vsuknutí jen slabý odraz myšlenky rad. Tato hospodářská ústava připojuje se jen jako podružná složka k demokratické ústavě politické. Z dělnických rad závodních na nejnižším stupni a z okresních rad dělnických a v říšské radě dělnické na stupních vyšších buduje se soustava rad dělnických.

Hácha napsal klasickou studii o pracovním právu. Vývoj pracovního práva se mu jeví »jako řetěz korektur škodlivých důsledků svobodné smlouvy pracovní«. Stanovisko naprosto moderní a věcné, nebrzděné balastem zásadního konservatismu.

Jiná Háchova studie jedná o správním soudnictví, vysvětluje jeho podstatu a původ francouzského contentieux administratif, justičního státu v Anglii i jeho krizi. Tato srovnávací studie je zakončena přehledem středoevropských typů správního soudnictví. Přichází k poznání, že »absolutních záruk soudcovské nezávislosti není. Ale tradice a morálka soudců může být silnější garancí než všechny jiné. Záruku neodvislosti poskytuje soudcům veřejné mínění a obecné přesvědčení, že jejich nezávislost jest ochranou pro všechny legitimní zájmy«.

Jako oba jeho předchůdci, neprožil ani Emil Hácha své mládí v blahobytu, ale také ne v nedostatku. Pochází z malé úřednické rodiny a musel si vždy vydělávat na živobytí. Zná československý život dokonale a za dvacet let u Nejvyššího správního soudu poznal z vlastního názoru všechny potíže, vady i nedostatky naší administrativy. Nepotřebuje poučení, ví ze všech nejlépe, kde nás tlačí česká, slovenská i podkarpatoruská bota, a věděl to dobře i o německé. Byl vždy dobrý a čestný občan svého státu, jeho životní heslo bylo — s p r a v e d l n o s t! Neopustí svůj životní mravní ideál ani jako prezident republiky. Nikdo u něho nic nepořídí, kdo se pokusí zkržít právo, třeba by dokazoval nutnost bezpráví účelnosti. Jemu nikdy účel nesvětil prostředky.

Na počátku letošního roku stihla budoucího presidenta těžká rána. Zemřela jeho choť, s níž žil v nejkrásnějším manželství, již nikdy ani na den neopustil. Byla to vzácná žena, krásný člověk — jak říkával prezident Masaryk. Byla by mu bývala oporou v jeho těžkém úradě a byla by si získala lásku celého národa.

President Hácha nebyl nikdy přítelem překotných změn. S každým dobrým zákonem se dá dlouho vystačit, každý se dá doplnit tvorbou nového práva, které vyplní mezery. Československá ústava je dobrý zákon, ani tu není třeba překotně měnit víc, než je za daných okolností nutno.

Kdosed snaží vypátrat stanovisko třetího presidenta republiky ke kterému-koli sebe ožehavějšímu problému nynější doby, má svůj úkol usnadněn tím, že základna, na které prezident vždy stál, stojí a bude stát, je stará, klasická, nikým a ničím neznásilněná a nezkřivená spravedlnost.

L. Novotný (Paříž):

Francie nad sopkou

Už celé týdny zachycuje zkušený novinář přímo pudově dojem, že Francie tančí na sopce. Napětí ve Francii je pod povrchem už mnoho let a jeho prvním zřejmým projevem byla patrně stavba Maginotovy linie. Pudový strach před Německem, tehdy vojensky zcela slabým, zahnal Francii do obranné posice za ocelovou zeď Maginotovy linie na východní hranici, a přechodný pocit bezpečí, který tento plot vyvolal, urychlil vymírání aktivní statečnosti, bez níž nelze hájit vlastní zájmy.

Napětí, které leží ve francouzském vzduchu, podobá se napětí vyplašeného býložravce, který pocítil pach dravé zvěře.

My Češi se nedovedeme dobře vmyslit do duše této ulekané Francie. Jsme národem drobných lidí a dovedeme se zařídit, i když jsme mnohé ztratili. Prarodiče mnohých z nás byli ještě nevolníci. Jak jiná je Francie přetučnělého měšťáctva a měšťácké šlechty!

Právě v těchto dnech dovršila se řada zklamání o další — o finanční dekrety Daladierovy a Reynaudovy. Napětí, které jsme cítili v konečcích prstů, proměnilo se skoro v paniku. Od chvíle, kdy se dostavilo vystřízlivění po Mnichovu, stává se volání po obnově Francie — "refaire la France" — stále hlasitější. Štvaný tvor očekává zázrak, zázrak v hospodářství, ve finančnictví, na poli diplomatickém a vojenském. Neví a neuvěří, že je odkázán jedině na sebe.

Politicky obnovit? To by znamenalo především skutečný převrat politické organizace, jinými slovy skoncování se současnou pohodlnou demokracií (ne s demokracií vůbec). Neboť francouzská demokracie skutečně z pohodlně, ztratila vzlet. Z trojnásobného vítězství mladých let francouzské demokracie zbyly jenom prapory a fráze. Lidé a činy skýtají obraz zbytnělé demokracie. Veřejný život se stal doménou několika tisíc politiků z povolání, spojených se všemi možnými složkami a vázaných všemi možnými ohledy. Co jsme měli dosud v Československu — a na naše poměry toho bylo přespříliš — bylo všechno jenom drobounkou kopií toho, co má Francie už sto let, ale hlavně v posledních dvaceti letech. Žádná politická strana není prosta levného korupčnictví. V malém jsme zažili příklad při marseillském požáru. Nejen, že byly hasiči prostředky naprosto nedostatečné a že by tedy v případě leteckého útoku bylo musilo druhé největší francouzské město shořet do posledního sklepního bytu, ale nadto vyšlo najevo, že hasiči vypadali navlas tak, jako vypadají karikatury hasičů v komických francouzských filmech. Nebyli vybíráni cestou volné soutěže podle schopností, nýbrž sociálně-demokratický starosta města je prostě přijímal z řad voličstva, jak sám doznal, aby je odměnil za jejich činnost pro veřejné blaho.

Obnovit hospodářsky a finančně? Francouzský finanční problém je otázkou rent. Francouzská společnost je společnost rentiérů, kteří žijí z výnosu kapitálu, nahromaděného během pěti set let a ještě déle. Tento kapitál se roztál na malá procenta své bývalé hodnoty, jak ohlásil finanční ministr k všeobecnému

úleku. Sklon k rentiérství koření hluboko ve všech vrstvách francouzského lidu. Proto je ve Francii taková spousta veřejných zaměstnanců, kteří z francouzského byrokratického aparátu tvoří nejobludnější byrokratický aparát všech demokracií. Proto je i sociální demokracie a odborářské hnutí, pokud se vyznačuje činy a nikoli frázemi, řízeno rentierskými úvahami. Proto sabotuje střední a drobný podnikatel v podstatě skromné sociální vymoženosti první vlády lidové fronty.

Otázka hospodářské obnovy Francie v širším slova smyslu je zase otázkou pracovní podnikavosti a radosti z práce. Francouzský podnikatel není dnes schopný soutěžit, nikoliv snad pro čtyřicetihodinnou pracovní dobu, nýbrž proto, že je neschopný přizpůsobit se změnám moderního kapitalistického hospodářství nebo přivlastnit si nové výrobní metody. Hrozivý pokles francouzského vývozu nejen do východní Evropy a na Balkán, nýbrž do celého světa, dá se vysvětlit jenom nespolehlivostí francouzských podnikatelů. U francouzského továrníka nelze obyčejně nic dodatečně objednat. Prostě proto, že nedoveze víc vyrobít. Francouzský dodavatel nedodá nikdy zásilku včas. To platí o velkých objednávkách jako o malých. Švýcarsko objednalo minulý rok stihací letadla u francouzských firem. Letos na podzim musilo objednávky zrušit a předat je německým firmám, které se zavázaly dodat je přesně v stanovené lhůtě a to ve lhůtě velmi krátké. A jistě také dodají.

Dala by se napsat celá pojednání o těžkopádnosti francouzských podnikatelů. V den, kdy přijel král Carol II. do Londýna, rozhýbala se na příklad francouzská obchodní delegace z Paříže a rozhodla se, že objedná Balkán, aby zjistila, čím to je, že francouzský vývoz klesl v tamějších zemích skoro na nulu. To je časové, což? Nebo jiná podrobnost. Jeden francouzský inženýr vynalezl přede dvěma lety po dlouhém studiu významně zlepšení leteckého motoru, které umožňovalo zvýšení rychlosti až na 400 kilometrů, což bylo na tehdejší dobu zlepšení značné. Trvalo to však plně dva roky, než se vynález dočkal úřední zkoušky. Mezitím létají nejnovější modely stíhaček jiných velmocí rychlostí 550 kilometrů.

Na neschopnosti francouzské výroby nese ovšem i francouzský dělník vinu. Ne snad pro čtyřicetihodinnou pracovní dobu nebo pro placenou dovolenou, jak by nám rády namluvily některé politické kruhy. To spočívá v psychické a fyzické neschopnosti většiny velkoměstského dělnictva soustředit se na moderní strojovou výrobu. Pozorujeme-li je našima očima, zvyklýma středoevropské pracovní disciplíně, shledáváme, že většina dělníků nemá vztah ke své práci. Francouzský dělník při práci kouří, hovoří se sousedem, debatuje, vykládá oběma rukama, obrací se a baví se dvě, tři, čtyři minuty s kamarádem, nechá mezitím klidně běžet stroj, aniž by využil proudy, nebo, což je ještě horší, nechá pracovat stroj a dovolí, aby se práce zkazila. Odborní inženýři tvrdí, že ve francouzské strojní výrobě je největší procento pokazeného materiálu ze všech civilisovaných zemí.

Obnovit Francii hospodářsky: to ovšem neznamená zavést desítihodinnou pracovní dobu a zkrátit příjem

drobných lidí mzdovými srážkami nebo zvýšením veřejných dávek, jak se o to pokouší Reynaud, nýbrž vychovat všechny výrobní vrstvy k intenzivnější práci a užitečnější investiční činnosti. Jde to vůbec? Unese to francouzská duše? Není to náhoda, že dobrá polovina pařížských taxikářů jsou Slované. Seděti celé hodiny za volantem, jezditi a poslouchati cizí vůli, čekati celé hodiny — to se těžko snáší s francouzským charakterem. Jak často se stává, že člověka francouzský taxikář vypoklonkuje z vozu — sice zdvořile, ale naprosto určitě, poněvadž chce jít k obědu. Jak často se stává, že odepre delší jízdu, poněvadž dnes — jak říká — už dost vydělal. Není náhoda, že v severofrancouzských dolech jsou zaměstnání většinou zahraniční havíři přes to, že by bylo tuzemských pracovních sil dostatek. Není to proto, že by byli o mnoho levnější než francouzský dělník. Ale jsou vytrvalejší a ukázněnější.

Napětí, které visí ve vzduchu, hrozí vybuchnout ne-li hned, tedy v budoucnosti — buď pro německé koloniální požadavky nebo pro nedostatečnost finančních a hospodářských opatření anebo v srážce politických stran. Prozatím se dějí pokusy uvést je v nepřátelství k cizincům, pokud ovšem nejde o cizince, kteří platí hotelové pokoje librami a dolary. Uzpůsobení francouzského hospodaření a politická vyspělost francouzských davů pravděpodobně zabrání, aby z této proticizinecké nálady se stalo víc, než pouhé intermezzo, předcházející poslednímu výbuchu. Jaký to bude výbuch a jaké budou jeho následky? Lze obnoviti celý národ? Případ Francie je s historického hlediska snad nejzajímavější zjev, který naše generace ještě zažije. Přihlížíme, jak bude stará Francie, Francie barikád, osobní statečnosti, vznešeného individualismu, prostě velká věčejší Francie, postavena před tvrdou skutečností kolektivistické organisace lidské společnosti — na poli hospodářském i vojenském.

Jak se to stalo

III.

Proč Anglie ztratila vliv?

Úpadek britské vážnosti má, jako všechno ostatní, svou příčinu, a sice velmi hrubou a hmotnou příčinu. Není možno o této době podati příznivější svědectví, než zaslouží: v hloubce váží si jediné vojenské síly a vojenské odhodlanosti, a poněvadž Anglie dosud váhá plně soutěžit v tomto oboru, musí se dívat jen na trosky svého bývalého prestiže.

V těchto nových realitách zůstala Anglie pozadu. V době pěštního práva záleží na velké pěsti, a Anglie ji nemá. Není třeba příliš hlubokomyslně uvažovat o příčinách úpadku její vážnosti: stačí k vysvětlení i ta okolnost, že Anglie se dosud neodhodlala zavést obecné branné povinnosti a udržuje jen svou tradiční profesionální armádu. Anglie nevybudovala ty své prostředky, které jediné zajišťují vážnost ve světě, jak jej dnes známe, a v němž každý má tolik moci a vlivu, kolik má lidí ochotných bojovat. Věru není na úpadku britského prestiže nic tajemného.

»Prítomnosť«, 2. března 1938.

Bylo na jaře ještě možno získat Itálii?

O italském diktátoru jest si možno mysliti všelicos, jistě však nikoliv, že jest to muž, který nepostřehne, když přijde jeho příležitost. Po třináct let, od r. 1922 až do r. 1935, pronášel pathetické sice, ale marné a neúčinné řeči podle starých římských vzorů. Zdá se, že se tajně, a nedávaje ničeho najevo, dusil ve své bezmocnosti. Zdá se to aspoň podle toho, s jakou vervou nyní vybuchl a s jakou rozkoší vychutnává světový význam, jež k němu přisunul vývoj

události. Itálie se stala jazýčkem na váze mezi hitlerovským Německem a demokratickou frontou. Hraje světovější roli než kdy jindy v novodobé historii. Anglický ministerský předseda nyní se vyslovil o Společnosti národů tak chladně, že to zamrazilo. Není tomu dávno, co anglická vláda nejenže se nevyjadřovala o Společnosti národů a její nosnosti kriticky, nýbrž uložila této instituci a všem národům jí věrným nejtěžší zkoušku: sankce proti Itálii. Kdyby anglická vláda skutečně byla přesvědčena o bezvýznamnosti Společnosti národů, proč vyzývala tehdy spoustu malých národů, aby se opíraly o bezvýznamné a aby svou politiku založily v dramatické chvíli právě na této instituci a aby raději se rozešly s Itálií než s Ženevou? Aby dokonce se s Itálií raději zneprátelily, než aby zanedbaly pravidla Společnosti národů? Anglie vedla tehdy evropské národy velmi rozhodně směrem ženevské politiky. Kdyby střeoevropští národové byli už r. 1935 slyšeli z jejich úst, že Společnost národů nestojí za to, aby se za ni stavěli a za ni exponovali, byli by si zajisté zařídili zejména svůj poměr k Itálii zcela jinak, tak, aby jim to šlo k duhu ve střeoevropském prostoru, jež obývají. Byli by se pokusili zjednat si dobré vztahy k Itálii, aby byli chráněni proti Německu. Autorita Anglie rozhodla jinak. Šli jsme, jak jsme šli, poněvadž byla naší největší autoritou ve věcech mezinárodních. Máme nyní od ní slyšeti udivené: ale vždyť to byl omyl? Po pravdě řečeno, musili bychom být slepí a musili bychom zkušenosti nepřikládati žádnou cenu, kdybychom se byli ještě v r. 1938 domnívali, že samo členství ve Společnosti národů zaručuje každému bezpečnost.

Otázka jest jiná: ať v rámci Společnosti, ať mimo její rámec jest třeba dospět ke kolektivní bezpečnosti. Nejsme fanatiky jednoho způsobu. Chamberlainův plán, pokud lze posouditi, vrací se kamsi do minulosti, chtěl by snad obnoviti psychologii Stresy, a soudě, že nevyšlo nic dobrého z boje proti dvěma diktaturám současně, chce učiniti pokus oddělit je od sebe tím, že bez ohledu na zásady, které v posledních třech letech proklamovala, by se Anglie dohodla s Itálií, jestliže to půjde. Poněvadž hlavní nebezpečí skutečně je ve spolku dvou diktatur, není to teoreticky špatný plán, a kdyby se povedl, byla by to tak velká věc, tak velký úspěch, tak velké vyjasnění, že by stálo za to obětovati i Anthony Edena, ačkoliv je to jedna z největších obětí, již demokracie může nabídnout. Cesta západních demokracií do střední Evropy může vésti jen přes Itálii. Proto má Chamberlainův pokus i pro nás velký význam, a byli bychom pošetilí, a neviděli bychom přesně svůj zájem, kdybychom mu přáli jen nezdar.

Zcela velká překážka stojí takovému pokusu v cestě: spojenectví s Německem dalo Mussolinimu sílu, po níž tak dlouho toužil. Je vůbec pravděpodobno, že se ochotně vzdá kombinace, která jej tak vysoko vynesla a která teprve dala Itálii význam velmoci?

»Přítomnost«, 2. března 1938.

Stará a nová situace

Ke všem útrapám této doby přibyla nyní ještě také ta útrapa, že někteří naši lidé cítí se stísněni a poníženi, jestliže se před nimi rozvine vyhlídka, že bychom se snad s našimi Němci měli dohodnout na podkladě spravedlnosti a rovnoprávnosti. Tváří se, jako by v tom připádl pro ně život ztrácel všechny barvy a jako by už nezbyvalo nic, proč ještě československý národ má žít. U některých pak se vzrývá podráždění už i tehdy, jestliže před nimi někdo řekne, že bychom se s našimi Němci měli aspoň dohodnout. Tito pak vskutku už přežili svou dobu. Mluví z nich ozvěna nějaké bývalé situace, která opravdu není naší situací dnešní.

Snad se jim to ani nemá příliš pádně vytýkat. Byli po léta falešně vychováni. Skoro po dvacet let jim byla krivě líčena naše posice. Po dvacet let četli určité novinářské články, jejichž smysl jest dnes stejně zažloutlý jako papír, na kterém vyšly. Slyšeli určité slavné řeči, jejichž sláva nyní dokonale vybledla. Krátce řečeno: byli vychováni pro určitou historickou periodu, která, jak dnes zcela jasně vidíme, byla přesně omezena a měla jen krátké trvání. Jaká to byla perioda? Po válce bylo Německo odzbrojeno a bezmocno; jeho hlas neplatil téměř nic ve světovém koncertu; bylo možno rozhodovat a zařizovat se bez Německa a proti němu. V této přechodné historické periodě, o níž se vždy mělo vědět, že je svým trváním velmi omezena, vskutku bylo u nás možno německou otázku téměř ignorovat.

Tato situace se nyní hluboce proměnila a s ní také naše

vnitřní německá otázka. Ozbrojené Německo rychle se vrací do svých starých velmocenských posic, a tím pomíjí pro nás příjemná a poměrně bezstarostná doba, ve které jsme mohli dělat ty a ony chyby bez těžkých následků. Vzrůstem moci německé říše objevily se všechny obtíže a všechna nebezpečí naší zeměpisné polohy, objevila se zároveň také celá problematika toho, že máme ve svých hranicích tři miliony Němců. Fakta, která dříve vypadala nezřetelně, nabývají nyní plastiky, která leckoho děsí. Byl by snad méně poděšen, kdyby se už dříve byl staral o fakta.

Jednoho jest naprosto třeba: aby mezi námi nechybělo lidí, kteří mají v sobě tolik odhodlanosti a odpovědnosti, aby dovedli říci před veřejností, že máme jíti právě tímto směrem. Mám-li říci pravdu o nynější naší situaci, tedy nejvíce znepokojujícím momentem jest v ní právě ta okolnost, že asi nemáme dostatek lidí, kteří by měli v sobě dosti odvahy, aby bez ohledu na riziko, v jakém se na chvíli může octnout jejich popularita, řekli otevřeně to, o čem sami u sebe jsou přesvědčeni. Běda národu, jehož rozhodující lidé nemají v určité chvíli odvahy, nejen proti vnějšmu nepříteli, ale také proti domácím předšudkům. Zatím lze pozorovati jen dav rozpačitých politiků, kteří doufají, že mohou přechkati tuto krizi v posici skrčené a že se najde někdo jiný, kdo vezme odpovědnost na sebe. Mnozí z nich by byli nejraději, kdyby tuto odpovědnost na sebe vzal jejich nepřítel, aby ho později mohli za to týrat. Věda, jak naše národní společnost jest vychována, nejsem tak nepřimýnný, abych tvrdil, že raditi národu k spravedlivému vyrovnání s Němci jest pro našeho politika beze všeho rizika. Ale je to právě otázka mužné odvahy, oné vlastnosti, bez níž národu hynou.

Jest možno i pravděpodobno, že žádné spravedlivé narovnání není schopno ukojit určité rozdrážděné pangermánské živly. Jde o to, abychom scénu pro utkání s pangermanismem upravili co nejvýhodnějším způsobem pro sebe.

»Přítomnost«, 13. dubna 1938.

Nutnost a intriky

Naše vláda připravila návrh nového národnostního uspořádání, ale nebylo dosud možno přimětí náš tisk, aby veřejně mínění na přijetí tohoto návrhu psychologicky připravil. Vyskytují se teď lidé, kteří říkají: já s tím, co vláda připravuje souhlasím, ale ze stranických důvodů si budu počínat jinak. Jsou jiní, kteří věří, že nyní, užívajíce prostředku nacionálního radikalismu, mohli by vyříditi ty nebo ony věci ve své straně, s kterými po léta nemohli hnout, dostat se na kůži tomu nebo onomu vůdci. Jsem pevně přesvědčen, že nacionalismus má mít zcela jinou funkci než funkci nože do zad. Veliký požár doutná kolem hranic našeho státu. V této chvíli mnozí z nás spěchají k ohništi s hrníčkem své polévky, kterou si přejí mít teplou.

Budeme-li si v celku dále takto počínat, budeme-li mít před očima více obecní volby než choulostivou situaci, ve které se stát ocitl, připravujeme velmi nebezpečné okolnosti: až vláda jednoho dne národnostní úpravu, na které zatím pracuje, skutečně vyhlásí, přijde to na nepřipravenou veřejnost jako blesk z čistého nebe. Bude-li si náš vlastní tisk dále počínat tak, jak si dosud počíná, dojdeme k tomu, že vláda bude musit svou národnostní úpravu vyhlásit jako oktroj nejen vůči Němcům, ale také vůči Čechům. Bude dokonale osamocena. Každý ministr a každá osobnost, kteří budou na tomto nezbytném díle spolupracovat, budou mít dojem, že jdou do pastí a že se vydávají do rukou svých odpůrců. Ze jejich pověst bude moci býti zničena s nejmenším úsilím. Je toto příznivá atmosféra pro rozhodování tak závažné, jakého jsme za své samostatnosti dosud nepoznali?

»Přítomnost«, 4. května 1938.

Co bude se západem, kdyby opustil Československo

Otázka, zda Anglie bude bojovat pro Československo, jest více méně nesmyslná. Nikdy ovšem nebude Anglie bojovat pro někoho jiného než pro sebe. Ale Anglie, která by dnes nenašla důvod bojovati pro Československo, nenašla by příští rok důvod, proč bojovati pro Rumunsko. Pak by nevěděla, proč bojovat pro Maďarsko, potom by nevěděla, proč se zastat samostatnosti Jugoslavie. A když by tak byla po několik let nevěděla, proč tak zvané bojovati pro jiné, dostala by se do stavu, kdy už by ani ne-

věděla, zda ještě si může dovolit bojovat pro sebe. Jestliže by Anglie dovolila Německu pohltiti a k válečným cílům zorganizovati polovinu Evropy a pak by jednou sama stanula proti tomuto kolosu, byla by tak slabá, že by na jeho pouhý rozkaz musila patrně dobrovolně vyklidit i Londýn, kdyby se toho novému pánu světa zachtělo.

Tolik se o dnešní situaci bezpodmínečně musí vědět; i když pravděpodobně v ní ještě nejde o válku, zcela jistě v ní již jde o přípravu podmínek války. Německo se snaží vytvořiti takový stav, jaký by pro ně ve válečné situaci byl nejvýhodnější. Proto usiluje zmocniti se předem některých území, neutralisovati některé státy a rozložití jiné. Jednou z nejdůležitějších válečných podmínek pro Německo jest rozklad Československa. To tedy Anglie, ať dělá to či ono, musí mít stále na paměti, že přispívá k vytvoření podmínek, za jakých jednou možná bude musít bojovat. Proděravění našich hranic stálo by v příští válce Anglii patrně sto tisíc životů.

Doufejme, že prostředkujíc v otázce československé, Anglie nikdy nespouští s mysli, že i výsledkem tohoto speciálního jednání pomáhá připravovat podobu budoucí války a že si při tom může počínat dobře nebo špatně. Jestliže válka jest nevyhnutelná, pak by už pro Anglii nebylo jiného rozhodnutí než vytrati si, zda chce bojovati za podmínky příznivějších nebo nepříznivějších, se spojením silným nebo oslabeným.

»Přítomnost«, 7. září 1938.

Konec

Život a instituce

Milena Jesenská:

O tom přeškolení

Proč se lidé »přeškolují«

Je to podivné slovo, a až budu skládat tu zkoušku z češtiny, která prý na všechny novináře čeká, bude mi snad k tíži. Do nedávna jsme o něčem takovém mnoho nevěděli, a většina nás se dověděla o nějakém přeškolení až ze zpráv, jak se připravují uprchlíci na emigraci. Řeknete-li: »přeškolit se,« vynoří se vám tedy v hlavě představa z národa vyhoštěného Němce nebo žida, který stojí před městem La Paz a odtamtud odjíždí do bolivijských pralesů, když byl dodnes provozoval lékařskou praxi. Ale o tom později, protože to je pouze nepatrná složka přeškolení, hledíme-li na ně s hlediska celkových hospodářských svízeli.

Důvody přeškolení jsou všelijaké. Zřejmě má na příklad dnešní svět víc inteligence, než může zaměstnat — totiž víc akademických vzdělaných lidí. Nezapomněli jsme ještě na roky, kdy žádost o místo portýra obeslalo 259 lidí s doktorskými tituly. Je tedy úkolem této namáhavě vystudovávající inteligence zařadit se do práce tím, že se naučí něčemu docela jinému, než čemu se učila plných dvanáct let.

Druhá příčina přeškolení je konjunktura jednoho průmyslového oboru a pokles druhého. Tato konjunktura řídí se přirozeně složitými otázkami spotřeby, vývozu, kupní síly obyvatelstva a poptávky. Před mnoha lety na příklad měli severočechští skláři plně ruce práce, poněvadž naše skleněné výrobky tvořily podstatnou část našeho vývozu. Když to ustalo, snažilo se sklářství zachránit na domácím trhu, a když byl i ten nasycen, začínala mezi skláři strašlivá nezaměstnanost. Skláři patřili k elitě našeho dělnictva, protože mnoho dovedli. Co teď s nimi?

Stát řešil tuto otázku podporami v nezaměstna-

nosti, což bylo jistě správné, ale neúplné. Dnes ji řeší pracovními tábory — a to je ještě méně úplné. Lidem tehdy nezbyvalo, než se chopit něčeho jiného na vlastní pěst, jako se ti vystudovaní lékaři ucházeli o místo portýra. Byvše vyučení v jednom oboru a ztrativše práci, doufali, že se užíví tím, co lze vykonávat bez cviku a co »dovede každý«. To je ovšem veliký omyl: není na světě práce tak podřadná, kterou by uměl konat každý bez cviku. Odhodlaný romantismus studovaných lidí, kteří tvrdí, že jsou ochotni »dělat všechno, třeba umývat nádobí,« je romantismus laciné literatury. Ve skutečném světě je předně ohromná armáda lidí, kteří chtějí umývat nádobí — a co více: dovedou to — a pak i umývání nádobí se musí umět naučit. I kopat, rýt, vozit hlínu, podávat cihly, ošetřovat dobytek — všechno vyžaduje cviku, zručnosti. Je-li ponecháno osobní zdatnosti jednotlivcové, dovede-li přeseďlat s jedné práce na druhou, ukáže se, že to dovede každý padesátý člověk. Neboť přeškolit se, neznamená pouze opustit soustruh a popadnout krumpáč. To znamená předělat pro novou práci své pohyby, mysl, ruce i duši. Není náhoda, že starší kvalifikované průmyslové dělnictvo většinou přišlo do továren z řemeslných dílen. A řemeslo v minulém století — to byl rod od nepaměti, dědek, táta, syn, vnuk, ať truhlář, soustružník, sklenář, švec, krejčí. Člověk v tom vyrostl už od dětství. Učněm byl, sotva chodit uměl. To už je jaksi ve vzduchu, patří to k životu, roste to s člověkem. A pak býval vandr — také školení, velká zkušenost, styk s cizími řemeslníky, styk se světem. Vandr — slovo sladké jako sen — to byla silnice, košaté stromy, chléb a sůl, prosazování vlastní síly ve světě. Z vandru přibýlo do dílny zkušeností pro tuto i pro další generaci. A tak žilo řemeslo v rodě, stalo se jeho výsadou, jménem i ctí.

Můžete vzít jed na to, že tam, kde jsou dnes velké průmyslové podniky, které pochopily dnešní svět a pokoušejí se z vlastní iniciativy vytvořit novou průmyslovou organizaci, odpovídající stavu dnešní výroby, že stojí v čele lidé, kteří mají za sebou celou generaci předků z téhož řemesla. Baťa je ševcem už od roku 1650, kdy jeho pradědek, Lukáš Batiů, byl ševcem ve Zlíně. Celá mentalita tak vyrostla v člověku a nějaký šestý smysl pro to řemeslo. Přeškolit se znamená zapomenout skoro všechno, čemu se člověk vyučil a začít skoro znovu. Proto také vznikly v době hospodářské krise celé přeškolení ústavy, (na př. v Anglii a v Americe) kde dělník, vyřazený z jednoho průmyslu, učil se druhé práci. To je také jedna z příčin, proč je stále ještě nedostatek kvalifikovaného dělnictva i v době pokrisové, protože skutečná konjunktura nastala vlastně jen v těžkém, respektive zbrojařském průmyslu, který pohltil mnoho dělnictva, a pro ostatní odvětví nezbylo dost vyškoleného dorostu. A to je současně i důvod, proč si některé podniky na vlastní pěst a účet zařídily vlastní přeškolení ústavy — nebo instrukční kurzy — poněvadž postavit ke stroji neškoleného dělníka znamená velikou ztrátu na pokazeném a vyřazeném materiálu, a vyškolený dělník má samozřejmě větší pracovní hodnotu.

Přeškolení v Československu

Takových podniků máme dosud, bohužel, tak málo, že bychom je mohli spočítat na prstech jedné ruky.

Zato jsou zkušenosti a výsledky přímo skvělé. Jako příklad — a snad i jako vzor — můžeme uvést velký podnik, který se již přes rok zabývá přeškolením. Loni přijal značný počet dělníků ze všech možných oborů — bývalé zedníky, truhláře, ševce atd. — aby je přeškolil pro zvláštní výrobu. Nepostavil je ovšem přímo k obráběcím strojům, které mění podobu kovů, nýbrž zařadil je nejdřív do kursů, které vedou odborníci. Dělníci se nemuseli starat o živobytí a začali se učit skoro vášnivě. Za několik týdnů — tuším za tři neděle — byli už tak daleko, že mohli začít s prací v dílnách, pokračující samozřejmě v odborném výcviku. Tehdy to muselo jít rychle, protože podnik potřeboval pracovní síly velmi naléhavě, ale dnes trvá instruktční kurs v tomto podniku 2—3 měsíce. Za tu dobu se nový dělník naučí zacházet se strojem zcela obstojně (jde přece z velké části o zmechanisovanou výrobu) a v dalších kursech vyučí se pak novému povolání úplně odborně. Nevěřili byste, jakou má lid touhu po vzdělání a odborných znalostech! Jednoho dne překvapili majitele podniku šoféři: »Umožnil byste nám, pane šéfe, abychom mohli navštěvovat jazykové kursy?« Ke chvále tohoto podniku budiž poznamenáno, že nemá jenom instruktční kursy pro přeškolení, ale také ústav pro výchovu učňů a jazykové školy. Stojí to samozřejmě peníze a na první pohled je taková instituce nevýnosná. Přecťo se vyplácí. Podnik má s přeškolením i s výchovou učňů nejlepší zkušenosti. »Český lidský materiál je skvělý,« řekl si majitel továrny. »Málokde najdete dělníky s takovou pracovní kázní a s tak výtečným smyslem pro dobrou čistou práci jako u nás.« Ani tento průmyslník nedovedl si však vysvětlit, proč se hodí pro přeškolení nejlépe ševci. Snad se to dá vysvětlit ševcovskou přemítavostí a inteligencí, která jim umožňuje snáze vniknout do jiné práce.

Kolik však máme prozatím takových podniků? Kolik velkých průmyslových závodů stará se o výchovu dorostu soustavně a novými způsoby? Kolik podniků se dosud zabývalo přeškolením volných pracovních sil? A je to v pořádku, že se tyto výjimečné podniky starají o přeškolení z vlastní iniciativy a na vlastní náklad, zatím co se ostatní závody podobnými investicemi vůbec nezabývají? Nedalo by se na příklad zařídít, aby se podnik, který dostal větší státní nebo veřejnou objednávku, zavázal přeškolit určitý — a ovšem úměrný — počet vyřazených dělníků? V Anglii mají podniky, které nezaměstnané dělníky přeškolují, přednost při udělování státních zakázek. Ukázalo se, že je to výborné opatření, prospěšné státu, podnikatelům i nezaměstnaným, ať už jsou dělníci nebo úředníci.

Domnívám se, že významným činitelem při přeškolení mohly by se nyní stát pracovní útvary. Víme přece, že budeme stavět velké automobilové silnice (bude se jim prý říkat »dálnice«) a víme také, kolik asi dělníků budeme pro tyto stavby potřebovat. Brzy uhoří zima, která značně omezí pracovní možnosti táborů. Nemohli bychom ji využít k tomu, abychom přeškolili aspoň část mužů z pracovních táborů, zařizující přeškolení podle krajů nebo i podle okresů? Měli bychom jistě k dispozici výborné učitele a instruktory z vojenských výcvikových středisek ženijních praporů a neměli bychom dnes nouzi ani o jiné učitele, třeba z odborných průmyslo-

vých a jiných škol. Nemuseli bychom litovat materiálu, který by se při tom spotřeboval. A věřte mi: muži z pracovních táborů hleděli by pak na svůj osud zcela jinak, vrátili bychom jim sebevědomí, protože by před sebou mohli vidět zase určitý cíl.

Nemyslete si, že se přeškolení týká jenom jednotlivců. Domnívám se, že je to naléhavý problém tisíců lidí. Nemáme se snad starat o přeškolení tisíců železničářů a jiných státních zaměstnanců, kteří se vrátili ze zabraných krajů? Máme snad přenechat krušnému osudu dělníky nebo úředníky, kteří v posledních týdnech ztratili práci? Pokud vím, konají se už na příklad v Praze soukromé přeškolení obchodní kursy. Kdo má o ně zájem? Především mnozí důstojníci, kteří dosud slouží aktivně. Pak také státní a soukromí úředníci. Lidé si uvědomují takřka pudově, že jim nové životní podmínky ukládají nové starosti a povinnosti.

Není to snad náhoda, že právě vojáci mají pro nové potřeby státu i jednotlivých občanů největší porozumění. Ujišťuji vás: naprostá většina lidí má dobrou vůli produktivně pracovat. Záleží jen na tom, abychom je správně vedli, nepodřívajíc jejich morálku lacinými, agitačními hesly. A záleží ovšem na tom, aby se o jejich pracovní místo starali všichni, kdož se starat mohou a mají: nejen stát, ale i podnikatelé a všechny instituce, které jsou převodem mezi společností a jednotlivci. Mezi velké dnešní úkoly veřejného zájmu patří nesporně a naléhavě i soustavné přeškolení.

Emigrace

Přeškolení se stalo jakousi posedlostí všech, kdo se chtějí, nebo musí vystěhovat. Lidé tak zvaných svobodných zaměstnání: lékaři, žurnalisté, advokáti atd., se totiž vůbec nikam nedostanou. Všude je jich přespříliš, každá země klade za podmínku přijetí buď znalost nějaké řemeslné nebo zemědělské práce. To je ovšem jedna z nejbolestnějších podmínek. Nedovedu si představit, že by advokát ze staré, právnické rodiny s rozumem a znalostmi vyspělého právníka se vyučil za tři týdny dobře orat nebo kácet lesy. Přeškolit se pro práci zemědělskou je asi obzvlášť těžké, protože zemědělská práce má docela jiné podmínky tělesné. A nad to mají tito na rychlo přeškolení lidé soutěžit s domorodým dělníkem — většinou barevným — který při té práci vyrostl a který žije většinou na takové životní úrovni, že jej evropský člověk těžko může dohonit v odříkání, strádání a postrádání. Dlaždiči v La Paz na příklad ulehnu večer vedle své práce na chodníku k spánku. Mají kus vlnitého plechu a cihlu — to je jejich domov. Je třeba něco víc, než dláždít ulice, aby se to sneslo.

Nezmění-li se podmínky přijímání pro emigraci — nezvýší-li totiž cizí státy vystěhovalecké kvoty — lze počítat s tím, že od nás odejde celá emigrace až za delší dobu. Domnívám se, že to je nejen její, ale i naše věc. Nemůžeme postavit na hranice několik tisíc lidí, i kdybychom chtěli. Nemáme totiž vůbec na vybranou, co s nimi. Musíme čekat, až budou moci odejít. Můžeme jenom volit mezi dvojím chováním: můžeme jim slušně umožnit, aby se vystěhovali, anebo je můžeme štvát po lesích a po novinách, než se vystěhují. Proto neodejdou ani o den dříve, protože nemohou. Že odejít chtějí — o tom nepochybuje.

Je otázka, jaké chování je nám prospěšnější. Po-

mlčím o tom, jaký dojem vyvolává naše chování v cizině blízké i daleké. Pomlčím o slušnosti a lidskosti, protože se stalo módou považovat tyto vlastnosti za jakousi zradu národa — toho národa, který v proudech přicházel a přinášel prvními uprchlíkům šaty, jídlo a hračky. Chci mluvit jedině o užtku státu, tohoto ořechu v louskáčku nové Evropy: je to tak lhostejné, půjdou-li tisíce lidí od nás s pocity vděčnosti nebo s pocity nenávisti? Ti lidé se pravděpodobně nějak uchytí. Jakmile se uchytí, pomohou dalším: příbuzným a známým. Mohou se stát důležitými činiteli našeho vývozu. Mohou se stát propagátory našeho zboží. Proč nepoužít dnes každého člověka, každých úst, každých rukou? Proč nezůstat s nimi v dobrém poměru v samozřejmém očekávání, že bude odvetný?

Každý z těch lidí se dnes něčemu učí. Lékaři a advokáti se učí krájet kůže, svářet kovy, kopat půdu, ženy se učí kosmetice, cukrářství, úpravě studeného buffetu. Každý se tomu ovšem učí na vlastní pěst a v s o u k r o m é m učení, protože se našlo mnoho podnikavých lidí, kteří »přeškoluji«. Jeden pražský cukrář učí emigranty tři neděle vyrábět cukroví — za 7000 Kč! Majitelé taxíků vyučují za několik stovek řidiče za několik hodin. Samozřejmě se nedá za tři neděle něčemu naučit, a člověk takto přeškolený vychází jako beznadějný laik, neschopný v cizím státě konkurovat vyškoleným lidem a ztrácí při tom poslední peníze. Tyto peníze se však hrnou do kapes lidí naprosto nepotřebných jako velmi levné a namnoze i nesvědomitě získaný vedlejší příjem. Proč bychom na příklad nemohli zřídit přeškolovací tábor pro tyto lidi? Vyneslo by to státu tolik peněz, že by z nich snadno uhradil druhý přeškolovací tábor pro naše dělníky a naše nezaměstnané, kteří přeškolení potřebují. Ve státech, kam tyto lidé odejdou, získali bychom jenom vědomost, že jsme jim poslali lidi, kteří něco dovedou. Organizace takového přeškolovacího emigrantského tábora mohla by spolupracovat s různými výbory, které se starají o emigraci, aby byla záruka, že se do tábora dostanou p o u z e lidé, kteří odcestují. Tuto záruku by jistě převzal emigrační výbor. To by bylo užitečné, věcné a prospěšné počínání. Jste na omylu, domníváte-li se, že napodobíte Německo, rozpoutáváte-li jakési běsnění. Toto běsnění je pouze část Německa. Právě ta část, o které mnoho víme. Ta druhá, o které nevíme nic, je železná a obdivuhodná organizace, strašná organizace, chcete-li, ale nesporně důkladná. Nebýt této organizace, nebylo by dnes Německo tím, čím je.

Jak je tomu v Německu

Když jsem asi před půl rokem hovořila s německým sociálním demokratem v Liberci, s národním hospodářem a člověkem velmi vzdělaným, řekl mi — když jsme mluvili o pracovních táborech — s úsměvem, který dodnes vidím před sebou: trochu ironickým, trochu trpkým, trochu beznadějným, trochu unaveným: »Víte, na diktaturách není všechno špatné.« Řekl to, jako by prozrazoval hluboké tajemství a formuloval tím jakési moje bolestné tušení, které bych asi byla nedovedla říci nahlas. Nuže, mnoho let jsme se pečlivě zabývali Německem a nenalezli jsme nic, než to, co bylo příliš zjevné: že je diktaturou. Nevíme dnes vlastně, co to přesně znamená. Nevíme, jak se v ní lidé cítí a co se s nimi děje:

konečně všichni nejsou v koncentračních táborech. Nevíme, jak německá úžasná schopnost organisovat vyrostla v samostatného politického, hospodářského a výchovného činitele. Nevíme, jak se to děje. Abychom to věděli, museli bychom Německo víc znát.

Sháněla jsem prameny a materiál o německém přeškolení přímo z německého pramene. Nemohu říci, že je mi všechno jasné, protože je zdánlivé, když se domníváme, že vykonávat diktaturu nad 80 miliony lidmi je jasné. Ale v hrubých rysech jsem se dověděla toto: Dříve, před nacionálně socialistickou diktaturou, dělo se přeškolení asi podobným způsobem, jako dnes u nás. Bylo přenecháno iniciativě místní nebo iniciativě velkých závodů a průmyslových odvětví. Nehledíc k tomu, že bylo vázáno na nahodilé schopnosti místních lidí — také asi na nahodilé prostředky — nedostačovalo, protože místní řemeslné kursy braly v úvahu jenom potřebu toho kterého kraje a závody zase výlučně potřebu toho kterého závodu. Prakticky zůstávala obrovská masa dělnictva nevyučená. Nacionální socialismus si vzal — jako první — několik úkolů: především odstranit neškoleného dělníka vůbec. Bylo by ovšem třeba zkoumat, jakou roli hraje v tomto úkolu konjunktura, která přišla v Německu současně s příchodem nacionálního socialismu. Jednak se právě v tom roce končila světová hospodářská krize vůbec, jednak se Německo rozhodlo vyvinouti horečnou činnost těžkého, zbrojařského průmyslu. Tato konjunktura pohltila rázem pár milionů nezaměstnaných, které Německo v té době mělo — a v zemi, kde nejsou nezaměstnaní, dá se ovšem snáze uvažovat o vyškoleném dělníku i při práci, které se u nás a jinde říká nádenická a při které se »nemusí nic umět«.

Německý stát se však rozhodl zabrániti, pokud lze, neškolenosti dělníkově a neškolenosti vůbec. Tuto úlohu nemohl převzít samotný stát, protože škola je — jak tvrdil muž, který mi to vysvětloval — věc příliš byrokratická, nezachycuje člověka celého, má ho jenom několik hodin a dál o něm nic neví.

»Chceme-li však vychovat lidi, musíme vědět o nich víc, než o nich může vědět škola. Proto jsou nositeli tohoto školení dvě organizace, které do sebe zapadají: Pracovní fronta a Hitlerova mládež. Pracovní fronta je na místě dřívějších stranických odborů a přináležejí jí každý — dělník i zaměstnavatel. Hitlerova mládež je celostátní organizace mládeže, která zaměstnává mládež mimo školu a která ovšem se také stará o to, jaké zaměstnání mládež volí. Je starostí této organizace, aby radila, vybírala, třídila a školila. Protože orgány pracovní fronty a Hitlerovy mládeže pracují současně a proto, že jsou řízeny a informovány z jediného ústředí — ústředí strany (což je totéž jako ústředí státní), mají také přehled o jednotlivých odvětvích. Abych vám to vysvětlil: vidíme-li, že máme přespříliš lékařů, budeme jenom obzvláště zaujaté a nadané lidi vychovávat k lékařství. Ostatním poradíme, aby se stali něčím jiným, aby zvolili obor, ve kterém se po vyučení uplatní. Samozřejmě se stává i u nás, že je třeba přeškolení. Ale právě proto, že přeškolení provádí tytéž organizace: pracovní fronta a Hitlerova mládež, právě proto, že to nejsou organizace, které by o sobě navzájem nevěděly, mohou se snáze řídit, ovládat a doplňovat.«

Člověk se neubrání, aby mu hlavou neběžely aso-

ciace a představy. Vynořila se mi při tom vzpomínka na zprávu, která prošla novinami: v zabraném území prováděla pracovní fronta prohlídku závodů a dělnických obydlí. Shledala mnoho nedostatečného a nařídila zaměstnavatelům, aby ihned hygienické závady odstranili a uvedli dělnická obydlí na vlastní náklad do dobrého stavu. Potom: Chaplinův film Světla velkoměsta, kde dělník v kachličkové umyvárně se sprchami a v dokonale větrané továrně nemá čas, aby si umyl ruce a ukouzl kus chleba. Potom: představa Dickensovy doby dostavníků, klidného, tichého a pomalého tempa, hořící krby místo ústředního topení, koně místo automobilů, lidské ruce a dílny místo továren. Něco se ve mně přikrčilo zoufalou láskou k této době a poznala jsem, že mnoho z nás snad stůně steskem po minulosti, která tak voní svíčkami, krásnou hudbou a líbezným soukromím. Snad mi tyhle myšlenky příliš stály na tváři napsány, snad je na ně můj německý informátor zvyklý? Řekl s úsměvem: »Vycítá se nám, že se zmocňujeme člověka od kolébky až k hrobu, nenechávající mu ani chvíli pro sebe. To je ovšem nepravda, protože tato organizace ponechává lidem dostatečně prostoru, aby se zařídili v životě, jak si přejí.«

Na to nedovedu odpovědět. Nemohu se ubránit myšlence, že tato dokonalá a totální organizace vyřaduje stále větší a větší množství lidí ze samostatného rozhodování, zbavující je prakticky jakéhokoli politického vlivu. Myslím, že jde ve světě o něco jiného: totiž o to, kterak zvládnout organizaci lidské společnosti při moderním stavu výroby, aniž by byl lid vyřazen z politického rozhodování. Dokonce si myslím, že nejde o nic jiného, je n o m o t o.

dopisy

Otázky oktávánovy

Pane redaktore!

Často si teď předkládám otázku, jakými zásadami se má mladý člověk řídit. Má být ve svých názorech ocelový a nebo gumový? Slyšel jsem již mnoho moudrých ponaučení o tom, že člověk má stále opravovat svoje mylné zásady, ale zároveň se pevně držet správných. Kámen úrazu je však v tom, že teď vůbec nevím, co je správné a co je špatné. Dokazuje se nám, že ideály, kterými jsme se až dosud řídili, nebyly správné, ale naopak každému jednotlivci i celému národu škodlivé. Proto se na nás žádá, abychom je okamžitě vypustili z hlavy a prohlásili za zvrácené. A zde jsem u jádra. Je možné, je správné a je vůbec přípustné, aby člověk na jediný pokyn zavrhl všechno, co měl rád, co považoval za dokonalé a čím se řídil; nebo dokonce aby jednal proti svému přesvědčení? Nechci se stavět odmítavě k tomu, co se teď u nás začíná provádět, ale nedovedu pochopit, jak je možné, aby náš veřejný život vedli úplně opačným směrem stejní lidé, kteří do nedávna tuto cestu příkře odsuzovali. Případá mi to asi tak, jako když někdo půlku svého života buduje nějaké dílo a druhou půlku je opět bourá, takže celkový výsledek jeho života rovná se nule. Což by nebylo mnohem moudřejší, aby tito lidé dali příležitost osobám novým, aby obrátili kormidlo naší politiky, zvláště, když nyní sami prohlašují, že uznávají, že cesta, po které oni národ vedli, nebyla správná? Jsou-li však přesvědčeni, že pracovali nejlepším možným způsobem, bylo by nemravné, aby nyní sami špinili a plivali na svou dřívější práci. Nemohu si přece takové lidi vytknout jako svůj ideál. Nemohu jim již vůbec věřit; neboť čím mně zaručí, že to, co teď dělají, je dobré? Vždyť je velmi pravděpodobné, že všechno, co teď prohlašují za svaté, opět popřou, kdyby v Evropě nastalo přeskupení mocenských sil. Nebo je správné, aby se z dorůstající generace stal celý pápír, který poletuje ve větru? Chápu, že se dnes nelze řídit

tím, co je příjemné, nýbrž tím, co je užitečné. To však přece není důvod špinit a zavrhnout všechno dřívější. Nebo ztratil náš národ už všechnu hrst? Doufám, že ne, a až chladný rozum nabude opět nadvlády, nebude už nikdo bezhlavě rvát maso z vlastního těla, ale bude pracovat, aby dvacet let práce v samostatném státě nebylo zničeno jediným výbuchem žalu.

O k t a v á n

listárna redakce

Jaké jsou poměry na pracovním trhu?

Promiňte tento suchý odborný výraz, který je k lidem tak neuctivý, mluvě o nich jako o zboží. Máme-li odpovědět naprosto pravdivě, aniž bychom živili přílišné obavy nebo povrchní optimismus, jest se nám poradit s úředními údaji. Udává-li říjnová statistika v Čechách 43.000 nezaměstnaných, měli jsme jich minulý rok 150.000. Jenže: z tohoto počtu musíme odečíst asi 100.000 nezaměstnaných osob v okupovaných územích, o které se teď už nemusíme starat. Zůstal se tedy zmenšil na 7000. V říjnové statistice nejsou však, bohužel, zahrnuti nezaměstnaní, kteří byli povoláni do zbraně a zčásti jsou ještě dosud na vojně. Nejsou také započítáni muži, kteří byli zařadění do pracovních táborů. Uvážíme-li všechny tyto okolnosti, je zřejmé, že jsou poměry na pracovním trhu poněkud horší než byly loni. Nezapomínejte, že mnohé podniky omezily teď provoz aspoň dočasně, propouštějíce značnou část zaměstnanců. Údaje z Čech naznačují dosti spolehlivé poměry v ostatních zemích republiky. Na Moravě jsou téměř obdobné a na Slovensku nebude patrně žádný podstatný rozdíl.

Situace je v poslední době ještě složitější. Jednak přišly do vnitrozemí tisíce našich vystěhovalců z okupovaných krajů, jednak máme na starosti tisíce státních a veřejných zaměstnanců, kteří jsou nyní přebyteční. Nejsvízelnější jsou v tomto ohledu poměry v Čechách a na Moravě, kdežto na Slovensku je tomu spíše naopak. Nemůžeme se spolehat, že tito lidé jsou prozatím tak nebo onak umístění. Jistý počet míst se sice uvolní (propuštěním vdaných žen, pensionováním atd.), ale ani to nemůže být vlastně žádným řešením, v prvním případě projeví se dokonce i nepříznivé následky jiného druhu. Čas kvapí. Domníváme se, že není jiného východiska než uvést celé hospodářství rychle do chodu. Nespolehejme se pouze na příští velké veřejné práce (stavba autostrád, silnic a pod.), nepočítejme také jenom s pracovními útvary, které jsou pomocným prostředkem. Poměry na pracovním trhu jsou vážné, byť i ne katastrofální. Překonáme je, začne-li pracovat veškerý náš kapitál rychle a záměrně. Nejde jen o obnovu, nýbrž o záměrnou výstavbu.

Jak žije bývalý prezident. Promiňte, že nebylo možno ihned zodpovědětí Vaš dotaz, bylo třeba si vyžádat a ověřit informace. Dr. Beneš s chotí bydlí velmi skromně v malém londýnském domě, jakých je padesát v jedné řadě, ve čtvrti malých úředníků a obchodníků. Domek patří jeho synovci, který sám se odstěhoval do nájmu, aby se svou rodinou nerušil nervově vyčerpaného strýce. V domácnosti dr. Beneše je zaměstnána jediná pomocnice; paní Benešová si sama zařizuje veškeré nákupy a stará se o všední potřeby dne. Národní banka československá povoluje z úspor, které má dr. Beneš v Československu, jen tak velkou částku měsíčně, že v londýnském prostředí to stačí pouze na skromný život. Někákého jmění dr. Beneš v cizině vůbec nemá; jakmile bude moci nastoupit místo profesora ve Spojených Státech, bude dostávat svůj tamější universitní plat.

Mohou být židé členy strany národní jednoty? Přál jste si o tom informaci. Prozatím jsme zjistili, že na dotazy místních organizací odpovědělo ústředí strany národní jednoty, že podle organizačního statutu mohou být členy strany jen příslušníci národnosti české. Část tisku si vyložila toto ustanovení tak, že židé nemohou být vůbec členy strany, jiní si je vykládají tak, že členy nemohou být jen oni židé, kteří se pokládají za židy, tedy sionisté; který z židů se hlásí k národnosti české, může být podle tohoto výkladu členem strany národní jednoty. Pravděpodobně bude záležet na místních výborech, pro který výklad se rozhodnou a ústředí rozhodne o správném výkladu; teprve, až budou získány nové zkušenosti, čili až v celé státní politice bude v té věci zjednáno větší jasno. Podle našeho mínění publikovaný organizační statut sám nenarušuje odmítnutí českých židů, neboť nemluví o rase, nýbrž jen o národnosti.

lanci. Nezabývá se věcmi a událostmi ve vztahu k jejich mravním důsledkům, má tendenci vždy se prostě otázat, zda se to vyplatí. Byl vychován tvrdou školou Tynesidesských loďařů, a jediné to může snad vysvětliti jeho příkrou a nepoddajnou povahu. U něho nejde však o pouhou neústupnost; vyniká chladnokrevností schopného obchodníka, který, určiv předpoklady svého rozhodnutí, jest prost vši shovívavosti k těm, kdož nesouhlasí s jeho závěry.

Runciman je dobrým debatérem a vyniká náhlými a obchodnickými závěry. Ale zdá se, že nikdy nebyl s to, aby se vpravil do mysli svých kritiků. Neodpovídá příliš na argumenty proti němu vznesené, spíše znovu konstatuje své původní přesvědčení. Základní nesouhlas a neporozumění jím nepohne. Zdá se spíše, že jest jím nepřijemně překvapen, jako kdyby někdo pochyboval o desateru příkázání. Máte vždy dojem, že jeho ruce se nikdy nedotkly ohně života. Není zde nic z té síly, která se snažila, aby mužové pokládali za svou morální povinnost, aby učinili více než jest v jejich silách. Umí se rozhodovati a neustupuje od svých závěrů. Má také odvahu hájiti své přesvědčení, raději resignuje, než aby ustoupil ve věcech, které pokládá za podstatné.

Jistě porozumí Nevillu Chamberlainovi, Lordu Hailshamovi, Siru Johnu Simonovi. V každém z nich jest jeho vlastní vypočítavá mravní kázeň, jeho schopnost změřiti a oceňiti abstraktní hodnoty, jeho opovření k prostému člověku. Je to typ muže, který by byl velkým průmyslovým vůdcem v kterékoliv kapitalistické zemi. Ale jeho svět nenalézá odpovědi k problémům dneška.

Tolik Harold Laski. Ti, kdo měli možnost lorda Runcimana blíže poznati, jistě uznají, že charakteristika je v mnohém výstižná.

Etab

politika

B. Palkovský:

Třetí prezident republiky

(Jeho názory podle citátů z jeho prací)

Za vážné a smutné doby si volí československá republika svou hlavu. Pod neštěstím, které uhořelo jako blesk, lámaly se mdlé charaktery, ale národ ve své většině vycítil našťestí pravdu. Je významné, že v této době mravní i hmotné nejistoty se stane prezidentem republiky právník. Je to symbol, ukazatel cest, jimiž se chce republika po krátké době chaosu bráti.

Emil Hácha není právník z naší staré školy, která byla vynikající ve svém oboru, která však nedovolila hnout tvrdou právní větou: Lex dura, sed lex — tvrdý zákon, ale zákon. Hácha je zcela moderní právník, u něhož není rozporu mezi právem a spravedlností. Zcela uvědoměle, podle určitých základních principů doplňuje mezery zákonů, nikoliv ovšem podle potřeb dne, nýbrž jediné z mravních zásad, jichž společným poutem je spravedlnost. Nalezl krásu v tvorbě práva, nevydává své nálezy jen formálně, nýbrž tvoří je z nejhlubšího přesvědčení, ze své vlastní vnitřní víry. Není teoretikem staré školy, ani módním praktikem. V jeho díle se jeví jeho osobnost, která dává záruku, že opravdu se může odvážit nejvyššího úkolu právníka: dávat životu právní obsah. Právník tohoto typu je schopen vytvořit právo i proti zákonu, aniž by porušil nejvyšší princip spravedlnosti. Je to typ právníka u nás celkem neobvyklý, ne knižní učenec, ačkoli neobyčejně

sčertlý. Jeho ohromná odborná knihovna, zvláště anglická, je nejen dokonale sestavena, ale i přečtena.

Snaha přezkoušet si svou tvorbu práva na úplně jiném a odlišném systému vedla Háchu ke studiu anglického práva. Záleželo mu na tom, aby poznal, jak lidé mimo naši oblast formují základní právní principy. Nestudoval proto jen z knih, nýbrž četl hlavně nálezy anglických soudů, které jsou jeho nejoblíbenějším pramenem. Tak se přiblížil k anglickému životu víc, než kdokoli jiný, a stal se opravdu vynikajícím znalcem anglického práva. Svě studium doplňoval četbou anglické literatury politické i krásné, z které dokonce překládal. Těsný styk s velikou a životnou právní tradicí anglickou způsobil, že Hácha si brzo začal uvědomovat souvislost právních problémů s celým životem.

Háchův život je těsně spjat s Nejvyšším správním soudem, kterého použil jako nástroje pro svou tvořivou činnost. V tom, jak dovedl užít této poměrně nedokonalé instituce k formování své právní tvorby tak, že vplynula do našeho života, je jeho státnický čin.

První myšlenkový základ soudní kontroly správy hledal Hácha v individualistickém liberalismu, podle něhož přísluší jednotlivci ve státě a proti státu jistá sféra svobody. Správně zdůraznil, že za vlivu tohoto názoru se zrodila právě na německé půdě státní představa právního státu, jehož podstatou je zákonitost správy a jehož organizačním projevem je kontrola této zákonitosti nezávislým soudem. Tato kontrola slouží nejen k ochraně svobody, ponechané občanu zákonem, ale i k ochraně všech právních vztahů jednotlivce k veřejné správě; je tedy nejtrvalejší zárukou demokracie.

Demokracie a její nepřátelé

V osudovém roce 1933 napsal krásná slova:

»Není protikladu mezi demokracií a postulátem individuální svobody, ani mezi demokracií a myšlenkou právního státu. Vždyť vše vyrostlo z téhož kořene. Také demokracie vzešla z liberalismu, jenž požadoval politickou svobodu občanovu, která se projevuje v jeho účasti na státní moci. Podstata demokratické formy státní spočívá však především v metodě výběru vůdců, nikoli však v určitém minimu individuální svobody občanova a v soudní ochraně této svobody. Teoreticky mohla by demokracie potlačit individuální svobodu despotičtější než autokracie, a nemusila by proto přestat být demokracií, pokud povolávání vůdců zůstane v rukou občanstva a pokud vůdcové zůstanou nezávisle na své vlastní vůli vyměnitelnými. Demokracie průměrného dnešního typu uznává však jistou, byť v proudu politického vývoje měnivou míru individuální svobody, a demokratickému principu nic se nepřičí postavit tuto svobodu pod ochranu nezávislého soudu. V tom smyslu dá se mluvit o demokracii liberální.«

Stát, který si zvolil za svou státní formu parlamentní demokracii, který je proniknut myšlenkou individuální svobody občanské a právního státu, musí se postarat o soudní ochranu a zříditi správní tribunál, který by byl strážcem demokracie. Proto hned po převratu byl zřízen československý Nejvyšší správní soud a Hácha se stal vynikajícím obráncem práv tohoto tribunálu. Jak už to u nás bývá, zůstalo se opět jednou stát na poloviční cestě, ne Háchovou vinou. Naše byrokracie nechtěla být omezoována ve svém rozhodování, a politické strany se obávaly, že by nemohly používat byrokratického aparátu pro své

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Roč. 8. Číslo 48

Vladimír Groh:

KROKY DĚJIN*

Kdokoliv chce dnes mluvit o postavení, v jakém se octl náš národ a stát, užívá k tomu rozmanitých podobenství. Právem: co se s námi stalo, je tak mimořádné a vybočuje z pravidelné, byť i sebe bohatší zásoby pojmů a výrazů, že ani nemůže býti vyjádřeno obvyklými prostředky. Jsme tedy těžce přilápani krokem osudu. Pro »dumavé« povahy je v tom dosti důvodů, aby se ztrácely v nářkách a v neplodných úvahách. Avšak národ chce žít, musí žít! Pro sociologa, psychologa a historika je dnešek vůbec — a u nás zvláště — jedinečným zdrojem poznání. Jest si jen přát, aby plody tohoto poznání vešly v trvalou zkušenost, nejen u nás, ale i jinde. Při všem natměném sobectví, kterým musíme v nejbližší budoucnosti chrániti svoje bytí, touto zkušeností chceme nechtíce můžeme posloužiti ostatním. Nelze však neviděti, jak málo dovedou lidé mysliti dále než kam sahá mez jedincových životních zkušeností. A přece má národní a vůbec každý polyspolitý život mnohem hlubší kořeny! Zkušenost sama je ještě širší: nikdy na světě žádný národ ani stát nežil v úplné osamocení. Kulturní a společenský vývoj se nezastavoval před žádnými hranicemi států a říší, a nad všechna praktická i umělá dělení kladl obecně lidské hodnoty a jevy. Naopak ovšem platí to i o rozvrátných činitelích; žádné štěstí ani neštěstí nikdy nebylo výsadou neb osudem jen jednoho národa. Pokolení, které prožilo světovou válku, pře-vrát před dvaceti lety a nyníjší události (i s tím, co po nich ještě přijde jinde v Evropě a ve světě), může se právem pokládat za svědka historických událostí světového významu. Mělo by však z toho vyvodit důsledky a zachovat se tak, jak toho žádá význam doby.

Se sobeckého stanoviska v životě národů je štěstím, že dovedou rychle zapomenout na své neštěstí. I nejkrutější skutečnosti přecházejí časem

* Věda a život č. 2.

O státu

Vlast nás zrodila a vychovala nikoliv proto, aby nesměla od nás nikdy očekávat pomoc, aby sama sloužila našemu pohodlí, poskytla klidný útulek našemu oddechu a pokojné místo k odpočinku, nýbrž zajistě proto, aby si zajistila k svému prospěchu největší a nejvydatnější podíl našeho ducha, schopnosti a rozumu a nám aby z toho ponechávala k soukromé potřebě, kolik by přebývalo. Ty vytáčky, které si berou za záminku lidé, aby mohli žít v soukromí, jistě nejsou hodny poslouchání, když říkají, že do veřejného života chodí lidé naprosto nehodní, s nimiž býti srovnáván je býti špiněn, polemizovat s nimi je prý trapné a nebezpečné, zvláště za obecného rozčilení. Proto prý se rozumný člověk nedá zapřahat, když nemůže krotiti zuřivé a nespoutané vášně davu, ani člověk čestný nemůže bojovat s odpůrci nízkými a zdivočelými, ani snášeti trýzeň nadávek, ani vydávati se křivdám rozumnému člověku nesnesitelným. Jak by mohli mítí lidé dobří, stateční a duchaplní lepší důvod zúčastniti se veřejného života než aby nemuseli poslouchati lidí špatných a aby jim nedovolovali rozvracetí stát, když sami nemohou prospěti po svém přání.

Cicero (v knize O státu, napsané téměř před 2000 lety, přetisk z nového čísla Vědy a života)

jen ve vzpomínku, více či méně rozcitlivělou. Snad je to opravdu dobré, neboť jinak by lidstvo sotva uneslo tíhu svého utrpení; jen škoda, že národy zapomínající na bolest současně zapomínají i na zkušenosti.

Náš národ nebyl osudem hýčkáán a ani se nemusí pro útěchu uchýlovati k cizím zkušenostem. Náš stát býval v pestrém střídání mocný a slavný, i chudý a nepatrný. Bylo mnoho pokolení našich předků, která sama zažila vrchol i ponížení. Náš národ přetrval. Po nejbolestnějších chvílích ponížení vždy znovu našel své místo, vždy znova ožil a okřál a postavil se tam, kde je jeho osudové určení: byl vždy v řadách těch, kdo usilují o lepší příští lidstva.

Vzpomínání na minulost není planou útěchou, nýbrž je poznáváním sebe sama a je, či spíše mělo by býti měřením vlastních sil. Život se nerozvíjí jenom v horizontále přítomnosti: stejně důležitá je vertikála vývoje, na níž je průsečík dneška jen nepatrným zastavením. Co v ná. opravdu je, to nemůže býti ztraceno. Převaha síly a hmotného násilí je vždy jenom dočasná, ale nikdy nemůže zdotat ducha. Často nám chyběly hmotné prostředky, ale osud nám tento nedostatek vynahradil zbra-

němi ducha. Těmi jsme vždy vítězili a ubránili se. Čtěl by dnes opravdu někdo tvrdit, že je naše národní síla vyčerpána? Že už nestačí, abychom dokončili vybudování nového státu? Rány, které na nás dopadly, vykřešou z nás, co nejlepšho v nás dříve. A jestliže před dvaceti lety vstoupil náš národ do svobodného domova, jehož stavby se zúčastnila jen část národa, kdežto většina národa nepocítila tíhy práce vedoucí k osvobození, je společné utrpení dneška očistným ohněm, který prožehne všechny a dá jim projíti velkou katharsí. Na druhém konci této cesty ohněm je pravá vnitřní svoboda, je nový život, je budoucnost národa.

VĚDA A ŽIVOT ČÍS. 2

Nové číslo populární vědeckého měsíčníku Věda a život překvapuje zajímavostí i pestrostí svého obsahu, dokumentovaného jednak několika závažnými pojednáními, jednak řadou pozoruhodných zpráv a poznámek. Na prvním místě zaujme nás však úvodník Kroky dějin, posilující v těchto těžkých chvílích naš vřív v nepomíjející hodnoty kulturních a duchovních statků. Vedle Grohova úvodníku, psaného ušlechtilým povzbuzujícím tónem, čteme v tomto čísle Vědy a života velmi zajímavý Součkový Výklad snů, stať o principu souměrnosti v přírodě od Františka Ulricha, Bělehrád-kovo pojednání Svědectví pšenice a krve, Zálešákovo O kožišinách a Šteflův feuilleton Jak ztloustnouť. Číslo bohatě dokumentované obrázky, stojí 5 Kč.

NOVÉ KNIHY

Viktor Dyk: PÍSEŇ O VRBĚ

Jako další svazek obnovené edice Spisů Viktora Dyka vychází kniha Píseň o vrbě. Je to soubor sedmnácti povídkových a novelistických črt, nevelkých sice rozsahem, ale silných v náladě a psychologii, soustředěných se vši střídmostí slova lehce nahozeného a sugestivního k všedním tragediím lásky a zrady, k hořkým příběhům i každodenním katastrofám srdcí, jež na své »drobné rány marně hledají lékaře«. Přes zdánlivou všednost námětu i vlastního děje okouzlují tyto povídky svou psychologickou hloubkou i mistrovstvím slova. Jež vskutku básnické plně sugeruje to, co bývá utajeno i skryto za oponou všedních osudů a tragedií... »Pastelová kresba a střídmě nanešené lehoučné barvy odhalily v ruce mladého mistra novelisty všednosti její tíhu a lhostejnost reality.« říká Arne Novák výstižně o charakteru těchto próz, v kterých si našla svůj osobitý výraz, na jehož spodu zní mamiivé tón melancholického stesku a ironického hoře, Dykova mladost, kterou jsme ponejvíce poznávali z jeho mladistvých veršů. Toto vydání Písně o vrbě je doplněno poznámkami vydavatele Dykova souboru, Arne Nováka. Brož. svazek stojí 20 Kč.

Vítězslav Nezval: PRAŽSKÝ CHODEC

Nová próza Vítězslava Nezvala, nazvaná záměrně podle jedné slavné prózy moderního francouzského básníka Apollinaira Pražský chodec, je jedna z nejkouzelnějších knih, jaké byly v posledních letech napsány o Praze. Praha, kterou Vítězslav Nezval oslavil řadou překrásných lyrických básní, roztroušených takřka po všech jeho sbírkách a již dokonce věnoval celý svazek básní Praha s prsty deště, vyslovujících její krásu v nejozromantějších obměnách, stále čarovnějších a čarovnějších slov, metafor a příměrů, ožívá tu ve své nejvlastnější věčné podobě. Tak jí arciť dovede vidět jedině básník, putující bludně a okouzleně uličkami jejích čtvrtí i moderními třídami, postavající vzrušeně uprostřed jejích navečerů, aby vyslechl rytmus jejího života, symbolisovaného jak starobylými zákoutími, domy s erbovními a cechovními znaky, tak večery se záplavou světél neonů a davy lidí. Prostě se tu básník cele vyznává ze své lásky k Praze, kterou vidí v celé rozmanitosti jejího slavného i bolestného života minulého a přítomného, jako město snů i skutečnosti, město nade vše drahé i mlované, jesthož rodná krásna, nevyslovná magičnost, jsou tu objeveny básnickem, kterému se Praha stala osudem. Kniha, obohacená o 12 stran příloh dokumentárních fotografií, stojí brož. 20 Kč.

Jiří Mayer: ITALSKÁ MOSAIKA. Vkusně vypravená knížka, bohatá na kulturní poznatky dnešní i staré Itálie, pozorované zblízka milovníkem krásného umění. Cena Kč 15.—. Vydalo nakladatelství Otakara Janáčka nást. v Praze II.

Když běží motory, jde všechno vpřed . . .

a motory se již rozbíhají. Již zase zvoní telefon a dochází pošta od těch, kdo přešli od úvah k činům a kupují automobily. Vědí, že v příští době bude zapotřebí rychlosti a pohotovosti více, než kdykoliv před tím. Proto bude třeba automobilů. Roztočme jejich motory. Musíme dávat práci druhým, abychom ji dostali sami. Automobily Praga jsou pro Vás připraveny. Nezmarné, hospodárné a spolehlivé.

Dodáváme ihned ze skladu

automobily Praga Lady a Piccolo a nákladní vozy o nosnosti 1, 1.5 a 2.5 tuny. Nákladní automobily o větší nosnosti s krátkou dodací lhůtou. Placení nebude činit obtíž, protože přijímáme jako platy na všechny vozy — nové i ojeté — i vklady, vázané moratoriem. Do nového budování nový automobil.

PRAGA vůz na statisíce kilometrů

ČESKOMORAVSKÁ-KOLBEN-DANĚK a. s. automobilní odd
PRAHA-KARLÍN, KARLOVA 22
TELEFONY 320-51 a 386-41^a

UZNÁNÍ VEŘEJNOSTI

provází po celá desetiletí poctivou práci Franckovy v Pardubicích, známé výrobou Karo-Franckovy a Peroly. Tato firma má hlavní zásluhu o to, že se u nás pěstuje čekanka. Věrna svým zásadám slouží dobře veřejnosti a přispívá k národohospodářskému rozvoji státu. / S Vaší pomocí

NA TÉTO CESTĚ VYTRVÁ!

Kraus a spol., krejčovský atelier, Praha II., Panská 10, oznamuje svým váženým zákazníkům, že právě došly zásilky skvělých moderních anglických látek.

perihelium

hřát se z rána
denní zvyk je
Buriana.

Nahradí mi letní klima,
ať je podzim nebo zima.
Radosti mi skýtá mnoho,
věřte tomu, moje slovo.

S úctou

Vlasta Surian
(opálen jak indián).

a další tisíce spokojených zákazníků,
a nás i ze hranicemi, je používají.
Vyžádejte si nezávatně zaslání prospektů a lékař-
ských dobrozdání. Cena nezvýšená - Kč 1.350-
výhodné splátky.

TELLUX PRAHA II. NA PŘÍKOPĚ 14
TELEFON 201-25

Přítomnost

JAKO VÁNOČNÍ DAR ZA 100 Kč

které můžete platit ve čtvrtletních lhůtách,
 poskytnete svým přátelům dar, z něhož
 budou mít radost 52 týdnů. — O vašem
 rozhodnutí obdarovaný zpravu

VKUSNĚ UPRAVENÝM TISKOPISEM

Na přání zařídíme vše vaším jménem a za-
 šleme adresátovi zpravu, zároveň s posled-
 ními čísly letošního ročníku zdarma.

ADMINISTRACE »PŘÍTOMNOSTI«